

מדיניות ישראל כלפי קטר לאחר השבעה באוקטובר

ד"ר מורן זגה, אריאל אדמוני ומריאן בשאראת*‡

נייר מדיניות

נובמבר 2023

תקציר: לישראל אין אסטרטגיה ברורה, יציבה ומקובלת בנוגע ליחסיה עם קטר, על אף השפעתה הרבה של האחרונה באזור. הדילמה של מקבלי ההחלטות בישראל מאז שנות ה-90 נובעת מחשיבותה האזורית והגלובלית של קטר, לצד קשריה הקרובים עם אויבי ישראל. החשיבות של קטר אף גברה מאז מתקפת ה-7 באוקטובר לנוכח התלות הכובלת שיצרה בקשר עם החמאס וישראל, ולאור האפקטיביות שלה כמתווכת. במקביל, גם השפעותיה השליליות התחדדו והפכו למרכזו של דיון ציבורי. כעת עולה השאלה כיצד ממשיכים מכאן?

מסמך מדיניות זה בוחן מהי המדיניות הרצויה של ישראל כלפי קטר בטווח הזמן הקצר של תקופת המלחמה ובטווח הזמן הארוך של "היום שאחריה". במסמך זה נציג תמונה מורכבת, אך סדורה, של מרחב המגבלות וההזדמנויות העומדות בפני ישראל בנושא המעורבות הקטרית באזור, תוך התייחסות לתחושות ולעמדות כלפי מעורבותה בזירה הישראלית-פלסטינית ומבט נכוחה על המציאות הגאופוליטית.

בבסיס המסמך עומדת הנחת היסוד שנטרול מוחלט של השפעת קטר בזירה הפלסטינית הוא מהלך יקר, מורכב ובעל ישימות נמוכה. בשל כוחה הגיאופוליטי והכלכלי, ולאור מדיניות החוץ האזורית שלה, צפויה קטר להמשיך ולהוות שחקן פעיל בזירה הפלסטינית ללא קשר לרצון הישראלי. התנהלות לעומתית נגד קטר עלול בסופו של דבר להזיק לישראל. לכן, עדיף לישראל לנתב מחדש את השפעת קטר לכיוונים המשרתים את האינטרס הישראלי - בהחלשת חמאס, ניהול אתגרי המערכה והשתתפות בשיקום הרצועה. בה בעת, על ישראל לפעול לביטול הבלעדיות של קטר כגורם אזורי משפיע בעזה ובגדה.

אנו מציעים כמה אסטרטגיות לניהול הקשר בין המדינות. מתודה אחת היא שמירה של מתח מתמיד בין תמריצים חיוביים להפעלת מנגנוני לחץ. נקודות התורפה המשמעותיות של קטר הן איום ביטחוני (למשל, חיסולים ממוקדים או הסרת שיתופי פעולה ביטחוניים עם מעצמות) ופגיעה מדינית ביחסיה עם מעצמות גלובליות, בעיקר ארה"ב. לצורך כך, ישראל חייבת לשלב את שותפותיה הבינלאומית בעיצוב המדיניות מול קטר. מתודה שניה היא העברת הובלת ותכנון הקשר עם קטר לידי מתכלל

* ד"ר מורן זגה היא חוקרת מדינות המפרץ במכון מיתוים ובאוניברסיטת חיפה; אריאל אדמוני הוא דוקטורנט בבר אילן. פרסם מספר מאמרים אודות קטר; מריאן בשאראת היא מתמחה במכון מיתוים וסטודנטית לתואר שני באוניברסיטה תל אביב.
‡ מסמך זה הוא חלק מסדרה של ניירות מדיניות במסגרת פרויקט משותף של מכון מיתוים וקרן ברל כצנלסון לחשיבה על היום שאחרי המלחמה בעזה.

מדיני-ביטחוני (בעדיפות למטה לביטחון לאומי), תוך שילוב מומחים חיצוניים לצורך השלמת הידע ובניית תפיסות חדשות. מסקנה זו מושתתת על המגבלות האובייקטיביות של ניהול הקשרים על ידי המוסד ללא אסטרטגיה ברורה וכלים מתאימים לתכנון מדיניות. לצד המתכלל המדיני, ניתן לשמר את תפקידו של המוסד כגורם המבצע והמנהל את הקשר החשאי.

במשבר הנוכחי אנו ממליצים לנצל את כלל היכולות של קטר אל מול חמאס בעזה, למרות הקושי להמשיך את הדיאלוג עם מדינה תומכת חמאס. המניע המרכזי להמלצה זו הוא התפקיד שקטר יכולה למלא בהשגת מטרות המלחמה של ישראל: השבת החטופים ומיטוט שלטון החמאס. ברמה המיידית של המשא ומתן לשחרור החטופים, יש להמשיך ולהשתמש בקטר כמתווכת לאור מעמדה הייחודי. עם הימשכות הלחימה, יש לנצל את התלות של חמאס בקטר על מנת להחליש אותו דרכה. יש לפעול על מנת לדחוף את קטר לניתוק מעשי מהחמאס, גם אם בהדרגה לצורך המשא ומתן על החטופים, וכך לפגוע ממשית ביכולות של הארגון. ישראל יכולה לעורר את המוטיבציה של קטר לכך באמצעות הצעת חלופה שתשמר את האינטרס הקטרי להשפעה פוליטית במרחב הפלסטיני, אך בתנאים נוחים יותר עבור ישראל. לתפיסתנו, ללא הצעה שכזו, קטר עלולה להמשיך ולהיאחז במושכות השליטה בחמאס. בנוסף, המלצתנו היא לנצל את היכולות של קטר לקידום יעדים נוספים בתקופת המלחמה, כגון העברת מידע, תיאום מנהלי וסיוע אזרחי באמצעות התשתיות והמנגנונים הקטרים שכבר קיימים ברצועת עזה. במקביל, אנו ממליצים למקבלי ההחלטות בישראל להציג קווים אדומים ברורים בכל הקשור לתמיכת קטר בחמאס ולהכיר בפומבי באחריות שקטר נושאת כמי שחזקה את התנועה. אנו סבורים שהכרה זו דווקא תחזק את יכולת העמידה של ישראל במאמצים הדיפלומטיים מול קטר.

בטוח הזמן הארוך, אנו מציעים לנקוט במדיניות של גיוון ההשפעות החיצוניות על הזירה הפלסטינית, במטרה להתנער מהבלעדיות הכובלת שאפיינה את קשרי ישראל-קטר. עם התבהרות התמונה השלטונית ברצועת עזה ובגדה המערבית ביום שאחרי המלחמה, רצוי שישראל תיקח חלק פעיל בשילוב מדינות ערביות מתונות בסדר המתהווה. מערכת רב-מדינית נוסה להיות מתונה יותר ומאפשרת מספר ערוצי תקשורת ויכולת לתמרן בין השחקנים השונים. בשלב שיקום הרצועה, מומלץ לשקול יוזמות של פרויקטים כלכליים רק במסגרת של שותפויות רחבות. אנו רוצים להדגיש במיוחד את התפקיד של איחוד האמירויות, כמדינה שכבר הוכיחה את יכולות המדיניות שלה מחוץ לשטחה ואת מחויבותה לנורמליזציה עם ישראל. גם בתכנון המדיניות ארוכת הטווח, אנו סבורים שניתוק הקשרים עם קטר באופן מוחלט עלול בסופו של דבר לפגוע בישראל. קטר יכולה למלא תפקיד בונה בעיצוב הסדר המדיני ברצועה ביום שאחרי, כל עוד השפעתה מווסתת על ידי שותפות אזוריות נוספות.

מסמך המדיניות מתבסס על ניתוח מדיניות ועל אחד-עשר ראיונות עומק שבוצעו עם בעלי תפקידים, שעסקו בעבר ו/או עוסקים בהווה ביחסים עם קטר, ביניהם בכירים במערכת הביטחון, במשרד החוץ, אנשי אקדמיה וחוקרי מדיניות. הפרק הראשון עוסק בהצגת הדיון הציבורי בישראל על קטר ומציג את הצורך בבניית תשתית ידע ותשתית רעיונית לבחינת המדיניות הרצויה של ישראל בנושא. הפרק השני עוסק במיפוי הנכסיות של קטר בעולם, ובדגש על הזירה הישראלית-פלסטינית. פרק זה מנתח את עוגני ההשפעה שלה באזור ואת האפשרות לפרקם או לשנותם. הפרק השלישי מפרט את המדיניות הרצויה של ישראל כלפי קטר בטווח הזמן של תקופת המלחמה, תוך התייחסות לחמישה רכיבים: שחרור חטופים, החלשת שלטון החמאס, תיאומים מנהלתיים, התנהלות מול אל-ג'זירה והצורך בהטלת אשמה על קטר במקביל לכל אלו. הפרק הרביעי מציע שלושה מתווים אפשריים למדיניות ארוכת טווח של ישראל מול קטר: מדיניות הקבלה של קטר על תנאי, מדיניות הגיוון, ומדיניות הניתוק. מתווים אלו מייצגים עמדות ציבוריות שונות ופתרונות יצירתיים להימנעות מחזרה על כשלי העבר. בכל מתווה, אנו

מציגים את דרכי הפעולה ליישומן ואת ההשלכות הפוטנציאליות שלו, תוך התייחסות להזדמנויות או לקשיים שהוא עשוי להציב בפני ישראל. לבסוף, אנו מציגים את אסטרטגיית הפעולה הנדרשת, תוך הצגת הכלים העומדים לרשות ישראל מול קטר, בין אם בתמריצים ובין אם במנופי לחץ.

א. מבוא

קטר היא אחת השחקניות המשמעותיות במערכה הגאופוליטית שמתנהלת מאז מתקפת ה-7 באוקטובר. למורת רוחם של רבים, יכולות השפעתה בזירה הישראלית-פלסטינית ובזירה הבינלאומית והנכסיות שצברה בזירות אלה, העניקו לה עדיפות מובנית בניהול רכיבים שונים במערכה. רכיבים אלו כוללים עד כה: תיווך לשחרור חטופים - רכיב בעל משקל רב שכבר הוכחה היתכנותו;¹ תיאום מול רצועת עזה בנושאים מנהלתיים ואזרחיים, למשל, פינוי אזרחים עם דרכונים זרים;² העברת מסרים ודיווחים בין הצדדים; ושיתופי פעולה במעגלים רחבים יותר, כמו בהקפאת העברת הכספים לאיראן בתמורה לשחרור החטופים האמריקאים מאיראן בעסקה שיצאה לדרך שבועות ספורים לפני תקיפת חמאס.³ השפעה זו תימשך כל עוד לקטר יש שליטה על החלטות הנהגת החמאס בשעת המלחמה ובהנחה שגורמי השלטון בישראל, בארה"ב ובמדינות חשובות נוספות ימשיכו לטפח קשר זה. השפעתה של קטר על ההיבטים הצבאיים והלא-צבאיים של המערכה נשענת על תשתית פוליטית, אידיאולוגית, פיזית, חומרית וכלכלית שהשקיעה קטר בתנועת החמאס בפרט, וברצועת עזה בכלל, ומשתלמת עברה היום. כלומר, לא רק ישראל פיתחה תלות משמעותית בקטר בסוגיות הנוגעות לרצועת עזה, אלא גם הנהגת החמאס עצמה הימרה על קטר כעוגן לניהול מדיני ולסיוע רחב, ולכן המשקל הפוליטי שלה אינו ניתן לביטול בקלות. לכך יש להוסיף את ההשפעה הרחבה והעמוקה של קטר בעולם.

חשיבותה של קטר מהווה את אחד המכשולים הגדולים של ישראל להתנער ממנה כעת, לאור מעורבותה הפעילה בחיזוק החמאס לאורך השנים. התמיכה הקטרית בחמאס לא נעלמה מעיני מקבלי ההחלטות הישראליים בשום שלב, אך ספק אם לישראל יש אסטרטגיה ברורה, יציבה ומקובלת, בנוגע ליחסיה עם קטר. לפיכך, עולה הצורך למפות את הנכסיות שלה ולהבין האם נכסים אלה בלעדיים, במובן זה שהם מייצרים תלות כובלת, או שהם ניתנים לפירוק ולשינוי. לצד זאת, מסמך זה עוסק בשאלה המהותית: כיצד צריכה ישראל להתנהל מול קטר? הלקחים שהפקנו ממעורבותה העמוקה בזירה הפלסטינית והשלכותיה מחייבים אותנו לבחון את המדיניות הרצויה של ישראל הן בטווח הקרוב של תקופת המלחמה, והן בטווח הארוך שלאחריה. מעמדה הבינלאומי, תפקידה האזורי וקשריה עם מדינות הנחשבות לידידות הקרובות ביותר אך גם העוינות ביותר לישראל - כולם צריכים להילקח בחשבון בכל החלטה הנוגעת לאסטרטגיית הקשר של ישראל עם קטר. ככל שחולפים ימי המלחמה ומעורבותה של קטר מסתברת כעמוקה יותר, כך הדיון הציבורי בישראל אודותיה הולך ומתרחב. לצד יתרונותיה בניהול המשבר, קטר נתפסת גם כמדינה שאחראית לו, ונראה כי הקולות המתנגדים לקטר

¹ Anchal Vohra, "[How Qatar Became the Middle East's Indispensable Mediator](#)". *Foreign Policy*, 28 October 2023.

² Yusri Mohamed, Ahmed Mohamed Hassan, Nafisa Eltahir, Aidan Lewis, Nadine Awadalla, Nidal al-Mughrabi and Maya Gebeily, "[At least 320 foreign nationals and some wounded leave Gaza for Egypt](#)". *Reuters*, 1 November 2023.

³ Monica Alba, Elyse Perlmutter-Gumbiner and Katherine Doyle, "[U.S. and Qatar agree not to release Iran's \\$6B](#)". *NBC News*, 12 October 2023.

הולכים ומתגברים. קטר הפכה לנושא שיחה בכל אולפן וראיון, וקולות בעד ונגד דיאלוג עמה כבר נשמעים מצד גורמים פוליטיים. שר האוצר סמוטריץ' אמר בראיון בערוץ 12 ש"קטר היא שותפה של הנאצים בעזה, המעורבות שלה אסונית",⁴ שר התפוצות והממונה על ההסברה עמיחי שיקלי אמר כי קטר היא "מדינת אויב מרושעת, שהיא בעיה עבורנו בהרבה מאוד זירות",⁵ ראש הממשלה לשעבר בנט כתב בטוויטר כי קטר היא "האויב עצמו"⁶ וגם ראש המל"ל לשעבר מאיר בן שבת פרסם מאמר במגזין The Hill בו קרא לארה"ב לשקול מחדש את מדיניותה כלפי קטר.⁷ מנגד, ראש המל"ל צחי הנגבי התבטא ברשתות החברתיות כי הוא מרוצה מכך שקטר הופכה לשחקן חיוני"⁸. גורמים חשובים נוספים, החל מראש המוסד לשעבר יוסי כהן, שר החוץ הנוכחי אלי כהן ועד לראש הממשלה בנימין נתניהו, הביעו לאורך כהונתם אמירות והתנהלויות לא-עקביות בנוגע לקטר. יוסי כהן טען ב-2021 שהעברת הכסף הקטרי לעזה "יצאה משליטה",⁹ אך לאחר ה-7 באוקטובר פתח בדיאלוג עם קטר ואף ביקר בה; אלי כהן בכהונתו כשר המודיעין ב-2021 דיבר בשבח האפשרות לנורמליזציה עם קטר,¹⁰ אך לאחר ה-7 באוקטובר הדגיש את מעורבותה בטבח בנאומו במועצת הביטחון של האו"ם וקרא למדינות העולם ללחוץ עליה;¹¹ וגם נתניהו הציג גישות הפכפכות, לעיתים סותרות, בנוגע לקטר לאורך שנותיו כראש ממשלה, וגם כיום בפעולותיו מאז ה-7 באוקטובר.¹² כאשר בפועל, ישראל מנהלת דיאלוג אינטנסיבי מאוד מול קטר וראש המוסד וגורמים אחרים ביקרו בה מספר פעמים מאז תחילת המלחמה.¹³

לאור היעדר העקביות ובהתחשב בדיון הציבורי המתעורר בנושא, מאמר זה מציע תשתית ידע ותשתית רעיונית לבחינת המדיניות הרצויה של ישראל בנוגע לקטר באופן שקול ואחראי, תוך הצגת המורכבויות וההשלכות של האפשרויות העומדות בפני ישראל כיום. במרכז המאמר נציג שורה של המלצות כיצד נכון להגדיר ולעצב את מערכת היחסים בין ישראל לקטר בטווח המידי של תקופת המלחמה ובטווח הארוך שלאחריה, ונציע כלים ליישום המדיניות הרצויה. בטווח המידי, יש להבין האם ניתן לעצב את המדיניות באופן כזה שישרת את מטרות המלחמה, הווה אומר שחרור החטופים ומיטוט שלטון החמאס, צבאית ומדינית. מעטים מתייחסים לנקודה האחרונה ועל כן אנו מציעים לפתח את הדיון בנושא. בטווח הארוך, אנו מציעים שלושה יעדים ומתווים מנחים למדיניות, תוך ראייה מפוכחת של השפעתה האזורית והגלובלית הרחבה והעמוקה. שלושת המתווים כוללים גם התייחסות להשלכות הפוטנציאליות של כל אחד מהם. לבסוף, אנו מציגים את אסטרטגיית הפעולה הנדרשת, תוך הצגה של הכלים העומדים ברשות ישראל מול קטר, בין אם בתמריצים ובין אם במנופי לחץ. המאמר מתבסס על ניתוח מדיניות ועל 11 ראיונות עומק שבוצעו עם אישים רלוונטיים, שעסקו בעבר ו/או עוסקים בהווה ביחסים עם קטר, ביניהם בכירים במערכת הביטחון, בכירים במשרד החוץ, אנשי אקדמיה וחוקרי מדיניות.

⁴ קרן מרציאנו, "קטר היא שותפה של הנאצים בעזה, המעורבות שלה אסונית". N12, 25 באוקטובר 2023.

⁵ אבי בר-אלי, "שר ההסברה החדש, עמיחי שיקלי: 'קטאר – מדינת אויב מרושעת'". דה מרקר, 17 באוקטובר 2023.

⁶ נפתלי בנט, "ממשלת ישראל שוגה שגיאה מוסרית ומעשית חמורה". טוויטר, 25 באוקטובר 2023.

⁷ Meir Ben Shabbat and Asher Fredman, "America must change its policy on Qatar". The Hill, 3 November 2023.

⁸ @Tzachi_Hanegbi, "I'm pleased to say that Qatar is becoming an essential party...". X, 25 October 2023.

⁹ ברק רביד, "ראש המוסד היוצא: העברת הכסף הקטרי לעזה יצאה משליטה". וואלה, 8 ביוני 2021.

¹⁰ אלכסנדרה לוקש, "השר אלי כהן: 'מצפים להסכמים עם סעודיה ועומאן; עם קטאר - בקרב'". Ynet, 13 בינואר 2021.

¹¹ "FM Cohen addresses UN Security Council". Israeli Ministry of Foreign Affairs, 24 October 2023.

¹² טל שלו, "נתניהו על העברת הכספים מקטאר: 'ברגע זה - זהו הצעד הנכון'". וואלה, 11 בנובמבר 2018; אריאל כהנא, "נתניהו לשגרירים: הפעילו לחץ על קטאר לשחרור החטופים". ישראל היום, 6 בנובמבר 2023.

¹³ ברק רביד, "ראש המוסד ביקר בקטאר בסוף השבוע לשיחות בנושא החטופים בעזה". וואלה, 30 באוקטובר 2023; יהונתן ליס ורויטרס, "ראש המוסד וראש ה-CIA דנו בדוחא עם ראש ממשלת קטאר על עסקה לשחרור חטופים". הארץ, 9 בנובמבר 2023.

ב. השפעתה של קטר, בדגש על הזירה הישראלית-פלסטינית

מעורבות קטר בזירה הישראלית-פלסטינית נובעת מרצונה להיות מדינה משפיעה, ואף מצורך הישרדותי. החסרונות המובנים שלה כמדינה קטנה ללא צבא משמעותי הובילו אותה לפתח מדיניות חוץ בעלת שני עקרונות מרכזיים: עקרון החיבור לקצוות לפיו קטר מנהלת יחסים אסטרטגיים עם המדינות החשובות ביותר בעולם, אך גם עם הגורמים הניציים ביותר, במטרה לשמור על ביטחונה, ועקרון ההשפעה במטרה להגדיל את מוטת היכולות והנכסים שלה, מעבר לטריטוריית האם. עקרונות אלו גם משולבים זה בזה, למשל בכך שקטר תומכת בגורמי טרור מרכזיותם תביא להגדלת מידת השפעתה של דוחה במרחב, לעיתים במחיר של מסלול התנגשות מדיני עם גורמים אחרים, כל עוד זה לא פוגע בביטחונה.

השפעה בינלאומית

מתחילת שנות התשעים, חותרת קטר למיצובה כשחקן מפתח ברמה הבינלאומית בכלל, ובזירה המזרח תיכונית בפרט. היא מיישמת מדיניות זו באמצעות הקרנת עוצמה "רכה" ופיתוח יוזמות אזרחיות-כלכליות שביכולתן לייצר השפעה משמעותית ולטווח ארוך. דוגמה בולטת לכך הייתה ההשקה המחודשת בשנת 1997 של חברת התעופה הלאומית, קטר אירוויז, מתוך מטרה מוצהרת של האמיר שחברה זו תהיה שחקן מוביל ברמה בינלאומית.¹⁴ בהתנהלותה הדיפלומטית קטר מיישמת תפיסה של אי השתייכות וגמישות פעולה. כחלק מגישה זו הצהיר שר החוץ הקטרי בשנות התשעים כי מדינתו לא תקבל פקודות מאף גורם חיצוני. לשם קיום מדיניות זו פעלה קטר לקיים קשרים על כלל הגורמים הבינלאומיים, מבלי לשלול קשרים שנראים כסותרים זה את זה. בשם מדיניות זו, קיימה קטר קשרים ענפים בו זמנית גם עם ישראל ואיראן, ארה"ב והטליבאן.¹⁵

קטר נהנית מיתרון גאופוליטי משמעותי בהיותה ספקית מפתח של גז טבעי מונזל, ובתזמון קריטי שבו מדינות העולם מחפשות אלטרנטיבה לגז הרוסי. מאז ה-7 באוקטובר, ועל אף הביקורת הנשמעת כלפיה מצד גורמים בינלאומיים על חלקה בתמיכה בחמאס, נחתמו לפחות ארבעה חוזי-ענק שככלו למשך עשורים את גרמניה, הולנד, איטליה וסין בתלות בגז הקטרי.¹⁶ החוזים הנחתמים בפריסה רחבה מהמערב ועד המזרח מעידים על הצורך הגלובלי במשאבים של קטר, ועל כך שהיא אינה מחויבת לאף מחנה מובהק בזירה הגאופוליטית. קטר מבינה היטב את נכסיותה, ובמהלך המלחמה הכריז שר האנרגיה הקטרי כי עד שנת 2029 תספק מדינתו כארבעים אחוזים מצריכת הגז הנוזלי העולמית.¹⁷ פרץ החוזים הללו מגיע בתזמון מעניין, שאף עולה על ההשלכות של המלחמה בין רוסיה לאוקראינה והרצון של מדינות רבות להשתחרר מהגז הרוסי. אחרי ה-7 באוקטובר פוצץ צינור גז בין אסטוניה לפינלנד ופרצה שביתת עבודה ארוכה של עובדי גז באוסטרליה, באופן שהזניק את מחירי הגז באירופה ב-20 אחוז בתוך פחות מחודש.¹⁸

¹⁴ Qatar Airways, "The Qatar Airways Story: Charting the Rise of One of the Fastest Growing Airlines in the World". media release, 1 July 2016.

¹⁵ Caryle Murphy, "A Small Nation, Qatar Stands Tall by Standing Apart". Washington Post, 3 April 1994.

¹⁶ Priscila Azevedo Rocha and Stephen Stapczynski, "China's Sinopec, QatarEnergy Sign 27-Year LNG Supply Deal". Bloomberg, 4 November 2023.

¹⁷ Hazar Kilani, "Qatar to supply 40% of world's LNG by 2029: energy minister". Doha News, 6 November 2023.

¹⁸ ד"ר עילי רטיג, מומחה לפוליטיקה של אנרגיה, אוניברסיטת בר אילן. ראיון ע"י מורן זגה, 2 בנובמבר 2023.

מעבר לחשיבותה כמעצמת אנרגיה, מעמדה של קטר בעולם מתבסס גם על שליטתה בתחומי הנדל"ן, ההשקעות וההשפעה על דעת הקהל, תוך שהיא מייצרת תנאים להובלה ולתלות בה בחלק מהמקרים. כמה מתחומי דעת הקהל ועיצוב הידע שבהם היא משקיעה נוגעים למיזמי חינוך, מיזמים לעידוד קיימות, מכוני מחקר ואוניברסיטאות.¹⁹ כלי משמעותי בהשפעה הקטרית על דעת הקהל הוא ערוץ הטלוויזיה בבעלות המשטר אל ג'זירה בערבית ובאנגלית, שנחשב לאחד החשובים בתקשורת הערבית והבינלאומית.²⁰ הערוץ סופג ביקורת רבה, גם ממדינות רבות במזרח התיכון, על סיקוריו המוטלים ועידוד גורמים אסלאמיסטים בעולם הערבי. אחת הטענות הנפוצות כלפי הערוץ היא אופן סיקורו באביב הערבי שעודד את התפשטות המחאות ואת עליית האחים המוסלמים במצרים, כאשר תגובתה של קטר היא כי איננה מתערבת אלא שומרת על פעילות הערוץ בשם חופש העיתונות.²¹ קטר גם משקיעה ישירות במדינות ומסייעת להן כלכלית, דוגמת מצרים. בנוסף, קטר מסייעת למדינות האזור ברכש אמצעי לחימה, ובהקשר זה אפשר למנות את הסיוע הקטרי לצבא לבנון,²² ועסקאות לקניית רחפנים מהתעשייה הביטחונית התורכית.²³ נייר זה צר מלהכיל את הפירוט המלא לחשיבותה הגלובלית של קטר, אך נציין כי אחד העוגנים המשמעותיים עבורה הוא שיתוף הפעולה הביטחוני ההדוק עם ארה"ב והאכסנייה שקטר משמשת לבסיס הצבאי האמריקאי הגדול ביותר במזרח התיכון.²⁴

כל אלו מעניקים לקטר יכולת עמידות יוצאת דופן בלחצים דיפלומטיים, כלכליים ותדמיתיים. גורם בכיר במשרד החוץ שעבד בעבר בקטר אמר לנו ש"אם נעשה זום-אאוט נהיה חייבים להבין שלא נוכל לצאת למלחמה נגד קטר. קטר היא נכסית בצורה בלתי רגילה. היא חיונית לאינטרס האמריקאי ולאירופה שחוששת מהרוסים, וקטר היא היחידה שיכולה להחליף את הגז הרוסי".²⁵

השפעה בזירה הישראלית-פלסטינית

בזירה הישראלית והפלסטינית, ההשקעה הקטרית מגוונת ונוגעת לערוצים שונים. ההשקעה הישירה בישראל כללה לדוגמה את תמיכתה בתחום הספורט והמימון שהעבירה בתחילת שנות האלפיים לקבוצת בני סכנין. לתחום זה היו השלכות גם על מגעים וביקורי בכירים של גורמים קטריים כאשר לישראל לא היו ערוצים דיפלומטיים עם המדינה.²⁶ השקעה ישירה נוספת של קטר בישראל היא בתחום המסחרי, בדגש על עסקי היהלומים ועל מיזמי גז.²⁷ אולם, מרבית ההשקעות של קטר בזירה זו ממוקדים ברשות הפלסטינית וברצועת עזה. בערוצי ההשקעה הרלוונטיים ביותר ניתן למנות סיוע הומניטרי ושיפור תשתיות בטריטוריה הפלסטינית. ברוח זו הצהיר מנכ"ל קרן קטר לפיתוח (QFFD)

¹⁹ ד"ר יוסי מן, מומחה לפוליטיקה של אנרגיה, אוניברסיטת בר אילן, רואיין ע"י אריאל אדמוני, 30 באוקטובר 2023.

²⁰ Mohammed A. Al-Hamadi, Al-Jazeera's AJ+, and the Public Sphere, Hamad Bin Khalifa University, 2020.

²¹ Saif bin Ahmed Al Thani, "[Refusing To Close Al Jazeera in Qatar Is A Stand for Independent Journalism](#)", Newsweek, 18 July 2017.

²² Qatar Fund For Development, "[The Second Batch of the Qatari Support Arrives to Supply the Lebanese Army with Diesel and Gasoline](#)". 29 October 2023

²³ פזית רבינא, "בין איראן לקטאר: סעודיה רוכשת רחפנים במיליארד דולר". מקור ראשון, 27 ביולי 2023.

²⁴ Joseph Kostiner, "GCC Perceptions of Collective Security in the Post-Saddam Era", in (ed.) Mehran Kamrava, *The International Politics of the Persian Gulf* (Syracuse, New York: Syracuse University Press, 2011), p. 100.

²⁵ בכיר במשרד החוץ, רואיין ע"י מורן זגה, 29 באוקטובר 2023.

²⁶ James M. Dorsey, *The Turbulent World of Middle East Soccer*. London: Hurst & Company, 2016, p.155.

²⁷ שרה ליבוביץ-דר, "מופע הגז של רבקה מארק". הארץ, 12 במרץ 2002.

ח'ליפה ג'אסם אלכוארי בריאיון לעיתון אלשרק הקטרי בערבית בשבוע השלישי למלחמה, כי פלסטין היא המוטב העיקרי לתמיכה הקטרית.²⁸ להלן פירוט של כמה מההשקעות הקטריות בטריטוריות הפלסטיניות, אשר הגדילו את הנכסיות שלה באזור והפכו אותה למדינה בעלת מניות ובעלת יכולות השפעה, מעבר לפן הכלכלי:

מיזמים אזרחיים

במהלך העשור האחרון הפכה קטר למקור מרכזי של פיתוח ובנייה ברצועת עזה. במרץ 2009, קטר התחייבה להשקעה לשיקום עזה במסגרת ועדה שהתכנסה בשארם א-שייח' בעקבות מבצע "עופרת יצוקה".²⁹ באוקטובר 2012, ביקר האמיר חמד בעזה והכריז על העברת מאות מיליונים לשיקום עזה. בין ההשקעות ניתן למנות את שיקום הכביש המהיר על שם צלאח א-דין, רחובות אלרשיד, אלבחר וכראמה, ובית החולים על שם שיח' חמד - אותו בית חולים שדובר צה"ל חשף כי שימש לחיפוי על תשתית צבאית תת-קרקעית של החמאס.³⁰ בשנת 2014 דווח שקטר השקיעה בשיפור מערכת הביוב העזתית, כאשר שיקום זה ושיקום הערים כלל כניסת בעלי מקצועות דוגמת אדריכלים ומהנדסים קטריים (או מטעם קטר) דרך מעבר ארז.³¹ בשנת 2017 קטר מימנה את בנייתה של עיר על שם השיח' חמד ליד ח'אן יונס ובה 2,500 דירות ב-35 בניינים.³² עיר השיח' חמד כללה נוסף על דירות המגורים גם מסגד, בנייני ממשל, מגרשי כדורסל. דווח כי זו ההשקעה הכספית הגדולה ביותר מצד קטר ברצועה בעלות של 135 מיליון דולר. מתחמי מגורים נוספו ששוקמו מאז במימון קטרי היו באזור דיר אלבלאח, גואר אלדיק, ובית להיה.³³

מיזמי אנרגיה

ערוץ ההשקעה הקטרי השני ברצועת עזה הוא בשוק האנרגיה. נוסף על תמיכה כלכלית לשם אספקת חשמל בעזה כחלק מהמעורבות לשיקום עזה, במאי 2019 הסכים הממשל הקטרי להעביר 180 מיליון דולר נוספים באמצעות מנגנוני האו"ם לשם שיפור תשתיות החשמל בעזה.³⁴ בתחילת 2021 הצהיר מוחמד אלעמאדי על הסכם הבנות בין קטר, הרשות הפלסטינית וחברת החשמל העזתית, למיזם משותף בסך 60 מיליון דולר לאספקת גז טבעי שיועבר דרך ישראל.³⁵ בהקשר זה, עולה כי היו מגעים עם בכירים עזתיים בשוק האנרגיה העזתי. בתחילת 2022 - פרסם משרד החוץ קטרי תמונה של פגישת אלעמאדי עם נציג חברת אספקת האנרגיה בעזה (GPGC), וליד סלמאן, וכן עם יו"ר חבר

²⁸ ג'אבר אלחרמי, חסן חאמוש ועמרו עבד אלרחמן, "מנהל קרן הפיתוח של אלשרק: לסיוע הקטרי אין אג'נדות פוליטיות". אלשרק (ערבית), 29 באוקטובר 2023.

²⁹ Brenda Gazzar, "Analysis: Sharm e-Sheikh summit gives needed boost to Egypt and its diplomatic efforts". 18 January 2009.

³⁰ "Israel publishes footage it claims proves Hamas is concealing terror tunnels under hospital". *The Telegraph* (YouTube), 5 November 2023.

³¹ Shlomi Eldar, "The Qatar channel between Gaza and Israel", *Al Monitor*, 3 March 2014.

³² TRT World, "Qatar Investment: \$407M Spend on Reconstructing Gaza", Youtube, 13 June 2017.

³³ Seth J. Frantzman, "How Much Money is Qatar Spending on a Facelift for Gaza?". *The Jerusalem Post*, 12 December 2017.

³⁴ Dov Liver, "Qatar Sends Palestinians Aid After Deadly Gaza Clash With Israel". *The Wall Street Journal*, 7 May 2019.

³⁵ Industrial Valve Summit, "Qatar to Invest \$60 Million in Gaza Pipeline", 2021.

המנהלים של חברת הפצת החשמל הקטרית, כנען עוביד, לאחר פגישה שבה סוכם על המשך ההשקעה הקטרית ברצועה.³⁶

תיווך

ערוץ השפעה קטרי נוסף הנוגע למזרח התיכון וגם לפעילותה הדיפלומטית בעולם הוא התיווך. קטר תיווכה מספר פעמים בין ישראל לחמאס. מבצע צוק איתן ב-2014 מהווה נקודת מפנה ביחסי ישראל-קטר מכיוון שמשנה זו הסיוע הקטרי לרצועת עזה נעשה בתיאום עם ישראל, ארה"ב והא"ם.³⁷

קטר זכתה לכינוי 'מתווך מהימן' הודות למאמצי הנרחבים לתיווך בין גורמים שונים במזרח התיכון, תוך כדי הצגתה כבעלת עמדה ניטרלית השומרת, כביכול, על אמינות והגינות במשך תהליכי משא ומתן.³⁸ אשר הגביר את הביקוש של שיתוף הפעולה עמה.³⁹ בנוסף לכך צוות קבלת החלטות של קטר הינו מצומצם ומורכב מהאמיר הקטרי וראש הממשלה (המשרת גם כשר החוץ), מה שמאפשר תהליכי משא ומתן וקבלת החלטות יעיל יותר, ונותן לקטר יתרון נוסף בענייני התיווך ביחס למדינות אחרות בזירה.⁴⁰ כמו כן, לקטר יש קשרים הדוקים עם ארגונים שונים בזירה כמו חמאס וחזבאללה, וחלק ממנהיגי הארגונים הללו יושבים בקטר. עובדה זו (בנוסף לעמדת קטר הניטרלית המתמשכת) מאפשרת ערוץ תקשורת יעיל בין חמאס וישראל וגם מאפשרת השגחה על אותם מנהיגים.⁴¹

בשני העשורים האחרונים תיווכה קטר לא רק בין ישראל לחמאס, אלא גם בין חמאס לרשות הפלסטינית. באפריל 2017 אמר יוסף אל-גריז, יועצו של שגריר קטר בשטחים הפלסטיניים וראש הוועדה הקטרית לשיקום רצועת עזה, לאל-מוניטור כי קטר עובדת עם חמאס ועם הרשות הפלסטינית. הוא גם אמר כי קטר "לא מעורבת בסכסוכים פוליטיים פנימיים פלסטיניים", בעודה פועלת לתיווך בין הצדדים.⁴²

אידאולוגיה

ערוץ השפעה פחות מוחשי מהתחומים הקודמים הוא תמיכה באידאולוגיה סלפית ובקידום האג'נדות של האחים המוסלמים. מדובר בנכס שאינו פחות מנכסיות פיזית, כיוון שהוא העניק לעיתים עדיפות לקטר בניהול ענייני רצועת עזה על פני מצרים ומדינות אחרות שאינן תומכות באידאולוגיה דתית קיצונית, כפי שהעיד בפניו בכיר במוסד לשעבר.⁴³ על פי בכיר אחר במוסד לשעבר, האסטרטגיה של קטר בבניית ההשפעה שלה באזור מושתתת על הבנת האסלאם. "האחים המוסלמים הם תנועה דתית

³⁶ Ministry of Foreign Affairs of Qatar "[Chairman of Qatar Committee for Reconstruction of Gaza Signs Agreement to Ensure Gas Supply to Gaza Power Plant](#)". 21 January 2022.

³⁷ Doron Peslin, "[Cash flow: 16 years of Qatari money to Hamas has created a monster](#)". Calcalist, 26 October 2023.

³⁸ Meshal Al Thani, "[Qatar Is the Mideast's Honest Broker](#)". *Wall Street Journal*, 29 October 2023.

³⁹ Mirdef Alqashouti. "Qatar mediation: From soft diplomacy to foreign policy." In *Contemporary Qatar: Examining State and Society* (Singapore: Springer Singapore, 2021), pp. 88-89.

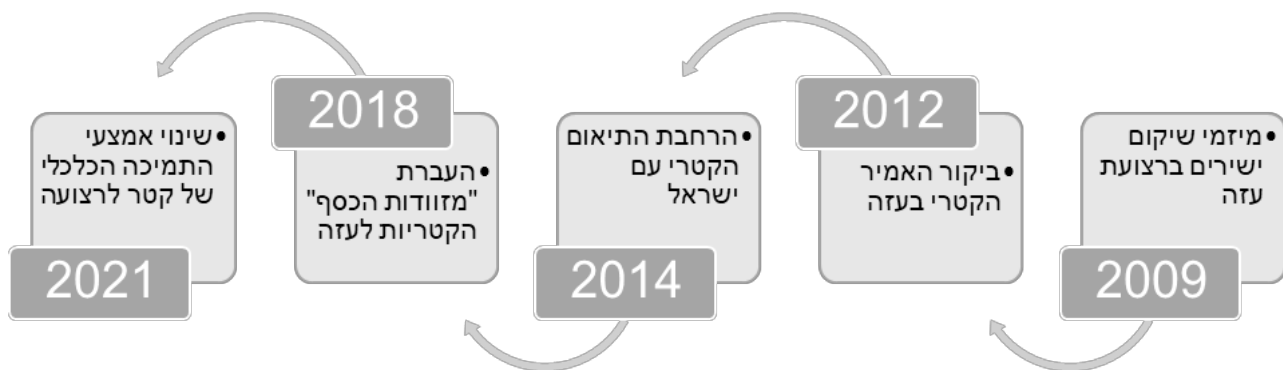
⁴⁰ Federica D'Acunto, "[The brand of peace: The relations between Qatar, Palestine and Israel](#)". 28 October 2016, p. 46; Assaf Uni, "[Qatar PM leads efforts to release Israeli hostages](#)". 25 October 2023.

⁴¹ Yoel Guzansky, "The Gulf States, Israel, and Hamas". Tel Aviv: Institute for National Security Studies, 2017, p. 160.

⁴² Khaled Abu Amer, "[Qatar's Lifeline to Gaza](#)". *Al Monitor*, 31 March 2017.

⁴³ בכיר המוסד לשעבר, רואיין ע"י מורן זגה 6, בנובמבר 2023.

אבל אפשר למצוא בה רופאים, אנשי עסקים שאינם פנאטים דתיים. הסיוע הזה של קטר לאחים המוסלמים כבר יוצר לה אהדה בדעת הקהל המוסלמית.⁴⁴ גם בכיר במשרד החוץ שעבד בקטר טען בפנינו כי הקשר האמיתי של קטר הוא לאידאולוגיה של האחים המוסלמים ולא דווקא לפלסטינים, שעליהם מסתכלים מלמעלה ושנתפסים כאורחים בקטר. יחד עם זאת, הבכיר ציין כי קטר מאמינה שתנועת החמאס מייצגת הנהגה "אותנטית" יותר מהרשות הפלסטינית, תפיסה שהחלה עוד בתקופת האמיר חמד בן ח'ליפה.⁴⁵

זווית מבט נוספת על השפעתה של קטר בזירה הפלסטינית היא בהשוואה להשפעתן של מדינות אזוריות אחרות. בשנים האחרונות ישראל חיזקה את שיתוף הפעולה עם מדינות ערב, במיוחד מצרים, ערב הסעודית, איחוד האמירויות ובחריין. אך בזמן שמדינות אלו נמנעו ממעורבות משמעותית יותר בזירת הסכסוך ישראל-חמאס, ישראל מחוסר ברירה מצאה בקטר שותפה אסטרטגית. בהקשר זה חשוב לציין גם את איום ההשפעה האיראנית בזירה הפלסטינית. גם השותפות "הטבעיות" של ישראל במרחב הערבי וגם קטר היו עדיפות מבחינתה של ישראל על פני מעורבות איראנית בגבולה הדרומי.⁴⁶ לשם כך, מדינות המפרץ הערביות צריכות להציג בפני הנהגת חמאס הצעות יותר אטרקטיביות מאלו של איראן, כגון סיוע כלכלי.

הסיוע ההומניטרי של מצרים לרצועה, ובמיוחד בתקופות הסלמה, התמקד בעיקר בצרכים חיוניים לאזרחים כגון מזון ותרופות ופחות בתרומה כספית. במהלך מבצע צוק איתן ממשלת מצרים בראשות עבד אל-פתאח א-סיסי התייצבה לצד ישראל, הייתה עוינת כלפי הפלסטינים,⁴⁷ בחרה לקדם בידוד כלכלי ומדיני נגד החמאס,⁴⁸ ואף דגלה בהשמדת החמאס.⁴⁹ על פי פרופ' פודה, "למצרים כמעט ואין

⁴⁴ בכיר לשעבר במוסד, רואיין ע"י מורן זגה, 31 באוקטובר 2023.
⁴⁵ בכיר במשרד החוץ, רואיין ע"י מורן זגה, 29 באוקטובר 2023.

⁴⁶ Yoel Guzansky, pp. 162-163.

⁴⁷ Khalil Al-Anani, "[Explaining Egypt's Role during the Gaza War](#)". Arab Center Washington DC, 3 June 2021.

⁴⁸ Yoel Guzansky, p. 163.

⁴⁹ Steven A. Cook, "[Will Egypt Play a Role in Easing the Gaza War?](#)". Council on Foreign Relations, 16 October 2023.

מנופים על הפלסטינים ובעיקר מדובר על הקרבה הגאוגרפית ועל השליטה במחסומים. ממילא הקשר המצרי מול עזה הוא אינסטרומנטלי ולמצרים אין רצון למעורבות בעזה.⁵⁰ לעומת זאת, לקטר יש יתרון כלכלי מובהק וגם, כאמור, יכולות מדיניות ששכנעו את ישראל להסכים ואף להיות שותפה פעילה בהעברת התמיכה הכלכלית לרצועה. טרם הסיוע הנרחב של קטר לרצועה, חמאס פנה לאיראן לעזרה, אך הקשר בין חמאס לאיראן נשמר במידה מסוימת גם לאחר הרחבת המעורבות הקטרית ברצועת עזה. תקוות ישראל שהמעורבות הקטרית תבוא על חשבון ההשפעה האיראנית התבדתה במציאות. המימון הנרחב מקטר לא מנע את המימון והחימוש האיראני לרצועת עזה בשנים האחרונות, גם לחמאס וגם לג'האד האסלאמי.⁵¹

ג. המדיניות הרצויה של ישראל כלפי קטר בטווח המידי

עד למלחמה, המדיניות הישראלית כלפי קטר נבעה מהעיקרון הכללי של מדיניות החוץ בישראל: "להקיש על כל דלת".⁵² היא פעלה כך מול קטר במודעות מלאה להשפעות השליליות שלה על ישראל, בין אם במישרין או בעקיפין. בין ההשפעות הללו ניתן למנות את חלקה בתמיכה באחים המוסלמים, בחיזוק איראן ותורכיה ובעיצוב דעת הקהל השלילית באמצעות פלטפורמות התקשורת החזקות שלה ומכוני המחקר שהיא מממנת ברחבי העולם. מאז 2018, ישראל הוסיפה נדבך חדש למדיניותה כלפי קטר: המשענת הכלכלית. כחלק מהסדרי הרגעה אחרי סבבי אלימות, קטר החלה לשלוח מזוודות כסף לרצועת עזה. ב-8 בנובמבר 2018 נכנס לרצועת עזה מענק הכסף הראשון. יש לציין שאחת הסיבות למעורבות הישירה של ישראל היא הזדמנות שראתה בשליטה על נתיב הסיוע הכלכלי לאחר שמצרים סגרה את שעריה בפני קטר (2017 – 2021) והרשות הפלסטינית קיצצה זמנית בתקציב שהעבירה לחמאס בעזה. לאחר ביקורת על כך שהמזומנים הקטריים מגיעים ישירות לחמאס ומשמשים לפעילות טרור, קטר שינתה את אופן הסיוע הכלכלי שלה והחלה להעביר סחורות, ציוד ודלק לאוכלוסייה ברצועת עזה, ששימשו גם את החמאס.⁵³ למדיניות זו היו כמה השלכות שבאות לידי ביטוי היום בשעת המלחמה:

- (1) מימון הקטרי הייתה תרומה לחיזוק החמאס ולהעמקת השסע הפנים-פלסטיני.
- (2) גם ישראל וגם הנהגת החמאס פיתחו תלות בערוץ זה, שהפך להיות גם ערוץ תקשורת לתיאום והעברת מסרים מעבר לנושא הכספי.
- (3) הערוץ תרם לחיזוק הקונספציה שרוגע כלכלי יוביל לשקט ביטחוני.
- (4) מימון זה גם הוביל לעליונות קטרית הולכת וגוברת במעמדה כמתווכת אל מול החלופה של תיווך מצרי.

מדיניות זו כבלה את ישראל בכמה היבטים. ההיבט המרכזי הוא ההשפעה הכמעט בלעדית של קטר על תנועת החמאס. השפעה זו יוצרת כיום מלכוד לכל הצדדים: עבור החמאס, פנייה לשחקנים/מתווכים אחרים יעמיד בסיכון גבוה את המימון הקטרי. עבור קטר, היחלשות החמאס תהיה למעשה היחלשות

⁵⁰ פרופ' אלי פודה, האוניברסיטה העברית. רואיין ע"י מורן זגה ואריאל אדמוני, 30 באוקטובר 2023.

⁵¹ Michal Yaari. "Israel and Qatar: Relations Nurtured by the Palestinian Issue". Mitvim, 2020, pp. 7-8.

⁵² אברהם בן-צבי וגד ורשה, להקיש על כל דלת: מדיניות החוץ של ישראל, 1948 – 2018. למדא - האוניברסיטה הפתוחה, 2023.

⁵³ יניב קובוביץ, "באישור ישראל: קטאר העבירה לעזה יותר ממיליארד דולר מאז 2012". הארץ, 10 בפברואר 2019.

ההשפעה שלה בזירה זו. עבור ישראל, היא נאלצת לעבור דרך קטר אם ברצונה להשיג את מטרות המלחמה שלה. כעת נראה שאין דרך אחרת, וגם מעורבות של מצרים כוללת בתוכה רכיב קטרי. יחד עם זאת, ניתן ורצוי לשנות חלק מהרכיבים הללו, וכן יש לצפות שרכיבים מסוימים ישתנו באופן אובייקטיבי עם התקדמות המלחמה.

בטרם נגדיר את רכיבי השינוי, נחזור לתמונה הגדולה ונציע מדיניות בשני טווחי זמן: טווח הזמן המיידי המאופיין בהשגת יעדי מלחמה, וטווח הזמן הארוך המאופיין בשינוי התמונה הגאופוליטית. **במשבר הנוכחי ובטווח הזמן המיידי, אנו ממליצים לנקוט במדיניות דואלית בנוגע לקטר.** באפיק אחד, על ישראל למצות את היכולות של קטר להשגת ארבע מטרות: שחרור החטופים, סיוע במיטוט שלטון חמאס, תיאום מנהלי מול רצועת עזה הנדרש בזמן המלחמה והשפעה על דעת הקהל, כפי שנפרט להלן. בכל הרכיבים הללו, אנו מציעים לנצל את היתרונות היחסיים של קטר ולהשתמש בהם לטובת האינטרסים הישראליים. באפיק השני, על ישראל לפעול לכך שעל קטר תחול אחריות למעורבותה במשבר הנוכחי, בין אם במישרין ובין אם בעקיפין. גישה זו נובעת מהבנת המלכודת⁵⁴ או הדילמה⁵⁵ הקטרית שבה ישראל נזקקת לגישה של קטר לחמאס, אך בה בעת שואפת להגביל קטר זה. לנושא האחריות יש גם חשיבות בהיבט האזורי הרחב והבינלאומי.

שחרור חטופים

הנחת העבודה היסודית של ישראל היא ששחרור חטופים הוא אחד משני היעדים המוצהרים של המלחמה, ושקטר היא מבין הגורמים הבודדים שבאפשרותם להשפיע על ארגון החמאס בנושא זה. קטר הוכיחה בעבר ובמהלך המשבר הנוכחי את יכולתה להגיע לנהל משא ומתן אפקטיבי עם החמאס, תוך ניהול התקשרות רב-צדדית הכוללת את ישראל, ארה"ב, גרמניה וגורמים נוספים. קטר מנצלת באופן מקסימלי את מעמדה כמתווכת. חטופים רבים נושאים אזרחויות נוספות ולכן מדינות רבות בעולם שותפות לאינטרס למצות את מאמצי התיווך של קטר לשחרור החטופים, מתאילנד ועד לארגנטינה. קטר הפכה למוקד טלפוני ומוקד עלייה לרגל עבור מנהיגים ושרי חוץ מהעולם.

הגישה המדינית השולטת היום היא זו שמובילים ראש המל"ל המכהן צחי הנגבי וראש המוסד לשעבר, יוסי כהן. שניהם מאמינים באסטרטגיית "הליטוף" ומנהלים את ערוץ הדיאלוג הקטרי בפועל.⁵⁶ גישה זו נשענת על תפיסת הבלעדיות של קטר, כפי שביטא זו כהן בכמה הזדמנויות: "זה לא הזמן למתוח ביקורת על המתווך היעיל היחיד שיש לנו... אם אנו רוצים להחזיר חטופים מעזה, קטר היא היחידה שיכולה לעשות זאת ולכן אני מקיים איתם שיחות. הייתי שם בשבוע שעבר ואני מניח שראשי שירותים אחרים בישראל יבקרו שם שוב ושוב."⁵⁷

⁵⁴ דנה בן שמעון, "מלכודת קטאר: ישראל חייבת להתנתק מהתלות בדוחא". ישראל היום, 26 באוקטובר 2023.

⁵⁵ יואל גוד'נסקי, "הדילמה הקטרית". INSS המכון הישראלי למחקרי ביטחון לאומי, 19 באוקטובר 2023.

⁵⁶ גילי כהן, "המו"מ להשבת החטופים: יוסי כהן קיים מגעים בנושא בקטאר". כאן, 1 בנובמבר 2023.

⁵⁷ נתן גוטמן, "יוסי כהן יוצא להגנת קטר: לא מקבל ביקורת על המתווך היעיל ביותר". כאן, 3 בנובמבר 2023.

מכאן עולות שתי שאלות: הראשונה - האם קטר היא הגורם הבלעדי או העיקרי שמסוגל לספק תוצאות בתחום זה? והשנייה - האם נכון להשקיע בשלב זה את הביקורת על קטר לצורך השלמת העסקה המיוחלת?

בנוגע לשאלה הראשונה, מצאנו כמה הסתייגויות בנוגע לבלעדיותה של קטר. ראשית, מצרים חיונית להשלמת עסקאות הכוללות מעבר פיזי דרך שטחה, ולכן ישנו קשר מרובע בעל תלות הדדית בין מצרים-קטר-ישראל-חמאס. כמובן שגורמים בינלאומיים נוספים מעורבים במשא ומתן, אך הם אינם מרכיבים את הגרעין המרובע לעסקה באמצעות דיאלוג. הסתייגות נוספת היא הטענה שלא נלקחו בחשבון שחקנים אחרים המסוגלים לנהל דיאלוג מול חמאס כמו תורכיה או שלא נשקלו פתרונות יצירתיים אחרים כמו ניסיון של מדינות המפרץ המתונות, או גורמים מטעמן, לבסס קשר זה. על כך התשובה היא שמעטים הם הגורמים שמנהלים קשרים עם החמאס ושהזמן דוחק מדי ביחס לניסיונות לבסס קשרים חדשים. תורכיה הייתה מהראשונות להציע לתווך בין הצדדים, ולא ידוע אם היא נכשלה בניסיונה לעשות כן או שלא ניתנה לה הזדמנות. על כל פנים, ברגע שנתיב זה הגיע למבוי סתום, תורכיה סימנה מדיניות אנטי-ישראלית ברורה.⁵⁸ אולם, ייתכן שההסתייגות המשמעותית ביותר היא ערעור הנחת היסוד בנוגע לחשיבות הקשר בין קטר לחמאס. לפי מחקר שבוצע על ידי יצחק גל ופרופ' אלי פודה, היקפו הכולל של המימון הקטרי השוטף לרצועת עזה מוערך בכ-400 מיליון דולר בשנה. על אף שהסכום נשמע משמעותי, הוא מהווה רק כ-20 אחוזים מכלל ערוצי המימון המגיעים לרצועת עזה, החל ממיליארד דולר שמגיעים מתקציב הרשות הפלסטינית, מיסים שונים שחוצים את החצי מיליארד דולר וסיוע מאיראן בשווי של כמה מאות מיליוני דולרים בשנה.⁵⁹ לכך יש להוסיף חבילות סיוע רבות שמגיעות לרצועה מארגונים בינלאומיים, בראשם אונר"א, שחמאס שולטת בנייתובן כפי שראינו במקרה של גניבת הדלק בזמן המלחמה.⁶⁰ במילים אחרות, עולה הטענה כי חמאס אינה נשענת באופן בלעדי על התקציב הקטרי ולכן מנופי הלחץ הקטריים עליה מוגבלים. לצד זאת, חשוב לציין שהשפעתה הכוללת של קטר על החמאס אינה מסתכמת במימון בלבד, אלא גם ביכולת של קטר לעצב דעת קהל, לקדם רעיונות דתיים ומטרות פוליטיות ולתמוך בחמאס באמצעים מדיניים מגוונים.

בנוגע לשאלה השנייה המתמקדת בהצגת ביקורת כלפי קטר לצד ליטוף, התשובה אף מורכבת יותר. מחד, קטר הוכיחה בעבר יכולת עמידות גבוהה מאוד גם כאשר הייתה נתונה ללחץ מדיני כבד ופגיעה תדמיתית. דוגמא בולטת אחת לכך היא החרם של ערב הסעודית ובעלות בריתה על קטר שנמשך כשלוש וחצי שנים בין 2017 עד 2021 והסתיים מבלי שקטר נענתה לדרישה אחת מצד המחרימות. קטר אף מינפה את החרם לשם חיזוק קשריה עם איראן ותורכיה. דוגמא שניה היא קמפיין הביקורת המאסיבי של מדינות וארגונים רבים כלפי קטר בנוגע לטענות השחיתות באירוח משחקי המונדיאל. גם במקרה הזה קטר לא מצמצמה לרגע והמשיכה בדרכה עד לאירוח המונדיאל, מבלי להתייחס לביקורות הללו. כלומר, הביקורת לא צפויה להשפיע במידה רבה על קטר לאור יכולת העמידות ורמת הנכסיות הגבוהה שלה בעולם. עם זאת, יש חשיבות רבה בהפניית אצבע מאשימה מטעמים אחרים של הצבת גבולות מוסריים, כפי שיפורט בהמשך של פרק זה. לכן, מומלץ ליישם את מדיניות הליטוף לצד ביקורת, ואף מצד אותם גורמי דיאלוג עצמם.

ראוי לציין שמדיניות זו משקפת גם תמונת מראה לגישה הקטרית שמקבלת בברכה את הקשר עם בכירים ישראלים ובמקביל משמיעה ביקורת קשה וחריפה. ביקורת זו עוברת לא רק בעקיפין על ידי

⁵⁸ ד"ר נמרוד גורן, נשיא מיתוים ועמית בכיר ב-Middle East Institute בושינגטון, רואיין ע"י מורן זגה, 29 באוקטובר 2023.

⁵⁹ פרופ' אלי פודה ויצחק גל, "מימון חמאס – בסיוע הרשות הפלסטינית ובהסכמת ישראל". N12, 29 באוקטובר 2023.

⁶⁰ איתמר אייכנר, "אונר"א: פעילי חמאס גנבו דלק וציוד רפואי מהמטה בעזה". Ynet, 16 באוקטובר 2023.

ערוץ התקשורת שלה אל-ג'זירה, אלא במישרין ועל ידי הדרג הבכיר ביותר. ב-5 בנובמבר 2023 אמר ראש ממשלת קטר, מוחמד בן עבד א-רחמן בן ג'אסם אאל ת'אני, כי ישראל מבצעת "רצח עם" ו"טיהור אתני" בעזה.⁶¹

אנו מעריכים כי תחת התנאים הקיימים, קטר תשאף להאריך את משך המשא ומתן על שחרור החטופים מתוך ההנחה הכפולה שהשבתם תוביל לשלב המשמעותי יותר במיטוט התשתית הצבאית של החמאס ובאובדן קלפי ההשפעה שלה באזור. לכן, על ישראל להציע אלטרנטיבה ליום שאחרי עבור קטר שתהיה מזמינה מספיק עבורה וטובה יותר עבור ישראל, גם אם ישנו רצון עז לנתק את השפעתה של קטר מהזירה הישראלית-פלסטינית ביום שאחרי. רק אלטרנטיבה של מושא השפעה תוכל להעלות את המוטיבציה הקטרית להתנתקות מהחמאס ולהשבת החטופים. על אלטרנטיבה זו נרחיב בפרק הבא על המדיניות לטווח ארוך.

מיטוט שלטון חמאס

היעד השני המוצהר של המלחמה הוא מיטוט שלטון חמאס והשמדת יכולתו הצבאית.⁶² נושא זה כמעט שאינו עולה בהקשר הקטרי ואנו סבורים שיש בכך פספוס של פוטנציאל רב להשפיע על המערכה כולה ועל היום שאחרי. פוטנציאל ההשפעה של קטר על החלשת החמאס הוא בפגיעה כלכלית, גם אם לא מוכרעת, וגירוש או שיתוף פעולה בהסגרת שרשרת הנהגת החמאס, שחלקה יושבת בקטר.

מה האינטרס הקטרי לשתף פעולה בהיבטים אלו? כפי שהערכנו בסעיף שחרור החטופים, גם בהיבט הזה אנו לא מוצאים אינטרס קטרי להחליש את החמאס בתנאים הקיימים, ובכך לאבד את הנכסיות שלה בזירה הפלסטינית. כמו כן, פגיעה בחמאס בעת זו עלולה לפגוע במאמצי שחרור החטופים, שהרי חמאס הוא זה שאמור להוציא זאת לפועל, וכביכול עומדת כאן סתירה מובנית. הדרך להתגבר על היעדר המוטיבציה וסתירת האינטרסים יכולה להיות באמצעות שינוי התנאים הקיימים. ראשית, יש להניח שככל שהמלחמה תימשך כך העוצמה והיכולות של חמאס ייחלשו באופן מעשי. מה שיותר לחמאס יהיה ככל הנראה: יכולת צבאית מצומצמת, הנהגה מדינית גולה, בני ערובה ישראלים כקלפי מיקוח והמשך תמיכה אידאולוגית מצד חלקים בציבור הפלסטיני. קטר תצפה מהצד בהיחלשות חמאס ותבין לבד שעליה למצוא מתווה אחר אם ברצונה לשמר את השפעתה בזירה הפלסטינית. לכן, גם אם אין אינטרס שנראה לעין כיום, הצורך הקטרי לשמר את נכסיותו באזור יתברר ככל שיימשך הלחץ הצבאי שמפעילה ישראל על רצועת עזה בשבועות הקרובים. שנית, ישראל יכולה להאיץ את המאמצים ליצירת אלטרנטיבה מדינית ברצועת עזה ולשנות את התנאים המדיניים, גם אם רק בהסדר ביניים בשלב זה. אם תעשה כן, ייתכן ששעון הזמן הקטרי יתחיל להצטמצם. שלישית, קטר אינה מעוניינת, ואף חוששת, להפוך ליעד שעל שטחה מתנהלים חיסולים ממוקדים. על ישראל לחזור להדהד בקול ברור כי היא תרדוף אחר הנהגת החמאס בכל מקום אשר תהיה.

נקודה נוספת שחשוב לציין בהקשר זה היא שישנו פער בין המטרות המדיניות של החמאס לאלו של קטר. בהצהרותיה הרשמיות קטר תומכת בפתרון שתי מדינות, בעוד שחמאס אינו מכיר בישראל וקורא להשמדתה.

⁶¹Asmahan Qarjouli, "Qatar's PM calls out Israel for 'genocide and ethnic cleansing' of Palestinians". Doha News, 5 November 2023.

⁶² גילי כהן, "מיטוט שלטון חמאס ופתרון לסוגיית החטופים: מסמך מטרות המלחמה נחשף". כאן, 16 באוקטובר 2023.

לכן, אי אפשר לשלול היתכנות שקטר תסכים לשנות את התמיכה שלה לגורמים פוליטיים בזירה הפלסטינית שיתאימו לעמדה מדיניות זו.

ניהול היבטים שונים בזמן המערכה: העברת מידע ומסרים ותיאום בניהול הרצועה

הימשכות המלחמה מעלה דילמות בנוגע לניהול השוטף של רצועת עזה ושל האזרחים בה. הוואקום השלטוני שילך ויתרחב ככל שהצבא יתקדם בשטח יפגע במתן תשתיות וצרכים בסיסיים לאוכלוסייה, ויערער את הסדר הציבורי. הדילמה המרכזית נובעת מכך שישראל מעוניינת למוטט את השלטון הקיים, אך עד שיקום שלטון חדש עלול להיווצר כאוס ציבורי שיפגע ביכולת של הצבא לנהל לחימה, ועלול גם להחליש עוד יותר את הלגיטימציה הבינלאומית המעוררת ממילא.

אונר"א אינו אמון על ניהול האוכלוסייה וגם אם הוא נמצא בשטח, הוא אינו מסוגל לעשות כן. הביזה של האוכלוסייה את מחסני אונר"א היא דוגמה קטנה למה שעלול להתרחש ככל שהניהול יתפוגג ויתבזר.⁶³ בניסיון למלא את הוואקום הזה, ישראל יכולה להסתייע בגורמים מדינתיים שיש להם יכולת להניע תהליכים תחת שלטון חמאס מוחלש, ושיש להם תשתיות קיימות ומוסדות ברצועה. למשל, ישנן תשתיות רבות שמומנו על ידי האיחוד האירופי שעד כה נמנעו מניהול התשתיות ברצועה, ואולי תחת הלחץ הקיים יוכלו לסייע בכך. בהקשר הקטרי, נזכיר את התיאום שנעשה בנושא פינוי אזרחים בעלי דרכונים זרים מהרצועה תוך כדי המלחמה.⁶⁴ כלומר, קטר יכולה לסייע בתיווך שחורג מגבולות שחרור החטופים ונוגע לאחד הקשיים של המלחמה בניהול שוטף של האוכלוסייה. לקטר יש גם מוסדות ברצועה, כמו בתי חולים (שאחד מהם הוכח כמחפה על מנהרות חמאס ושיגור טילים),⁶⁵ מוסדות חינוך,⁶⁶ תשתיות מים,⁶⁷ והיא שותפה למנגנון הכנסת מיכליות דלק לעזה.⁶⁸ ייתכן ולישראל יהיה צורך בניהול חלק מהרכיבים הללו בהמשך המערכה, וקטר תוכל לתת מענה ראשוני לצרכים המוניטריים ומנהלתיים עם היחלשות השלטונית ברצועה, בנוסף לתפקיד של מצרים בתחומים אלה. כל זאת, באופן שיהיה מתוחם לשעת הסיום של המלחמה.

האינטרס הישראלי הוא להרחיב את השפעתם של גורמים מדינתיים אחרים ברצועה, גם תוך כדי המלחמה, בדגש על גורמים אזוריים כמצרים, ערב הסעודית, בחרין ואיחוד האמירויות. עם זאת, חוץ מהאיחוד האירופי ומקטר, מעטות הן המדינות שלהן תשתיות ומוסדות נרחבים שכבר קיימים ומנוהלים בשטח.⁶⁹ לפיכך, עלינו להיות מפוכחים וריאליים באפשרויות הניצבות בפני ישראל, ושיתוף פעולה עם קטר יכול להתברר כהכרחי לשם השגת המטרות והיעדים של ישראל, לפחות בטווח הזמן המידי.

⁶³ עינב חלבי, "קמח, חיטה וכאוס: העזתים בזו את מחסני סוכנות הסיוע אונר"א | תיעוד", Ynet, 29 באוקטובר 2023.

⁶⁴ ג'קי חורי, יהונתן ליס, ניו יורק טיימס, ורויטרס וגרדיאן, "מעבר רפיח נפתח ליציאת פצועים ואזרחים זרים מעזה, לראשונה מתחילת המלחמה". הארץ, 1 בנובמבר 2023.

⁶⁵ Emanuel Fabian, "IDF releases new intel detailing Hamas use of Gaza hospitals for terror purposes". *The Times of Israel*, 5 November 2023.

⁶⁶ Asmahan Qarjouli, "Israel destroys Education Above All facility amid ongoing Gaza bombardment". *Doha News*, 10 October 2023.

⁶⁷ Qatar Red Crescent, "QRCS secures water supply for 40,000 people in Gaza". Press release, 16 July 2023.

⁶⁸ Fares Akram, "Hamas: Qatar paying public salaries by sending fuel to Gaza". *AP News*, 1 December 2021.

⁶⁹ בכיר מוסד לשעבר, ראיין ע"י מורן זגה, 30 בנובמבר 2023.

המלחמה על הנרטיב מול מעצמת התקשורת

אחד הנכסים המשמעותיים של קטר הוא אל-ג'זירה, ויש לראות בו את אחד מכלי המלחמה העומדים לרשות הצד שמתנגד לישראל. אחת השאלות שאנו מעלים, בהקשר זה, היא האם וכיצד ישראל יכולה להתמודד עם הנזק שכלי זה מסב לה. הנרטיב המוטה שמעביר ערוץ התקשורת ל-430 מיליון הצופים שלו מעורר כמובן זעם בישראל. זעם זה תורגם אף להצעה שקידם שר התקשורת קרעי לסגירת ערוץ אל-ג'זירה בישראל. בדברי ההסבר להצעה כתבו חברי הכנסת שסייעו לקידומו: "הערוץ שמשמש כשופר של תנועת חמאס, משדר מתוך שטח ישראל, תוך שהוא מעביר מידע לאויבים שלנו, מסית כנגד מדינת ישראל ומביע תמיכה בחמאס. כל דקה שהערוץ ממשיך לשדר ממדינת ישראל פוגעת בביטחון המדינה, מסכנת את אזרחינו וחיילינו ואף מהווה הפגנת חולשה ורפיסות מול הטרור שמוצא לו תומכים בערוץ אל-ג'זירה".⁷⁰

בעוד שישנו קושי לכמת את ההשפעה של ערוץ אל-ג'זירה על דעת הקהל בעולם הערבי ובעולם בכלל, אין ספק כי יש למדיה חלק משמעותי ביצירת נרטיב ובחזזוק או החלשת הלגיטימציה של השחקנים השונים. לכן, אנו מניחים שאל-ג'זירה פוגעת בישראל, לא רק במלחמתה על צדקת הדרך, אלא גם ביכולותיה לשמר את התהליכים האזוריים מול מדינות הסכמי אברהם, תוך הבנת הלחץ העממי שמגיע מאזרחיהן. לחץ זה כבר ניכר בכל המדינות והתבטא למשל בבחרין, בהחלטה של הפרלמנט להשעות את הקשרים הדיפלומטיים והכלכליים עם ישראל ולהחזיר את השגריר הישראלי (שכבר נמצא בישראל עוד קודם מטעמי ביטחון).⁷¹

יחד עם המודעות להשפעתה השלילית של אל-ג'זירה, ישנה גם הבנה מפוכחת לכך שאין ביכולתה של ישראל לשנות את תפוצת הערוץ ואת חשיבותו הנתונה, והיא בוודאי שאינה יכולה להפיל אותו. מדינות אחרות ניסו לעשות זאת עוד קודם, תוך הפעלת לחץ מקסימלי על קטר, ללא הצלחה.⁷² בכלים הקיימים, ישראל יכולה לסגור את שידור הערוץ רק בישראל - מהלך בעל השפעה נמוכה מאוד; היא יכולה לצמצם את האפשרות שלו לשדר מהשטח ברצועת עזה באמצעים טכנולוגיים - מהלך שיתפרש כפגיעה בחופש העיתונות וניסיון להסתיר; אולם, המדיניות יכולה להיות מתוחכמת יותר. לכן אופציה שלישית והמומלצת היא שזירת הנרטיב הישראלי בערוץ אל-ג'זירה בערבית, תוך ניסיון להעלות כמה שיותר עדויות מהצד הישראלי. אנו רואים זאת בעיקר בערוץ האנגלי של אל-ג'זירה ויש להפעיל את מירב המאמצים לשלב את הצד הישראלי גם בערוץ הערבי.⁷³ מרואיינים ישראליים כבר עלו לדבר בערבית באל-ג'זירה, אך ראיון אחד, אגרסיבי ומניפולטיבי במיוחד, גרם לתגובת נגד. מירב לשם גונן, אמה של רומי החטופה, נאלצה להתמודד עם שאלות מניפולטיביות, עימות לא מתוכנן עם איש חמאס ותרגום חלקי.⁷⁴ לא רק שהתנאים כמעט ולא אפשרו לעורר אמפתיה, אלא גם נדמה שהראיון גרם נזק יותר מתועלת להסברה הישראלית. לכן, חשוב לגייס למאמץ זה אזרחים ומומחים שיש להם כלים להתמודדות

⁷⁰ חזקי ברוך, "קרעי על סגירת אל-ג'זירה: הכל מוכן, ממתנים לאישור של גלנט". ערוץ 7, 1 בנובמבר 2023.

⁷¹ Summer Said, "Bahrain Suspends Economic Ties With Israel, Recalls Ambassador, Parliament Says". *Wall Street Journal*, 4 November 2023.

⁷² "Qatar row: Al Jazeera hits back over closure demands", *BBC News*, 23 June 2017.

⁷³ "I want him back': Families of Israeli hostages demand government save them". *Al Jazeera (English)*, 25 October 2023.

⁷⁴ דנה ירקצי ורועי קייס, "לפני 'האמבוש': יועצי משפחות החטופים הזהירו מראיון באל-ג'זירה". כאן, 16 לנובמבר 2023.

עם תמרון המסר בסביבה דוברת ערבית, ואף עוינת לישראל. החשיבות בעינינו לכך נובעת מההגיון שבמקום בו יש השפעה רבה רצוי לייצר הד קטן מאשר התעלמות גדולה. אל-ג'זירה הוא ערוץ שמחפש תפוצה והשפעה תקשורתית ובניגוד למקובל לחשוב, היו לא מעט מקרים בהם הערוץ נתן במה לקולות שלא הלמו את המשנה האסלאמיסטית. כמו במקרים אחרים, גם במאמצי האיזון התקשורת, אנו ממליצים על מדיניות מתערבת ולא מתנתקת. כלומר, שימוש בנכסיות הקטרית והתאמתה לאינטרס הישראלי ככל הניתן, מתוך הבנה שהתועלת משילוב קולות ישראלים באל-ג'זירה גדולה יותר מהתנכרות לערוץ.

הטלת אשמה

להכרה באשמה יש חשיבות כפולה כבר בטווח הזמן המידי, הן במסר הפנימי כלפי אזרחי ישראל והן במסר לקטר. כלפי פנים, שיקוף אמיתי של הגישה כלפי קטר תועיל לחוזה האמון בין האזרחים למקבלי ההחלטות בישראל, במיוחד לאור הדיון הציבורי ההולך ומתרחב בנושא. יש להסביר שישראל מכירה בכך שקטר תמכה בארגון הטרור חמאס באופן חד-משמעי, אך ישראל מנהלת דיאלוג באמצעות קטר לטובת מטרות המלחמה כיוון שזה הערוץ היעיל ביותר בשלב זה. אמירה זו מצד ישראל הרשמית, על ההכרה במעורבות הקטרית בחיזוק החמאס, חשובה גם בהצבת גבולות מוסריים כלפי חוץ. אין להוציא שיקולים מוסריים וערכיים מסל הכלים הדיפלומטי רק בשם הפרגמטיזם. אנו מאמינים כי ניתן לשלב ביניהם. קטר היא דוגמה טובה למדינה שנוקטת בעצמה בשילוב זה. ישנן די הוכחות לטענה זו, וישראל יכולה וצריכה לעשות בהן שימוש. ראשית, האכסנייה הקטרית להנהגה המדינית של החמאס הופכת אותה לאשמה מיידית. גם אם הנהגת קטר לא ידעה על תכנון המתקפה, עצם התמיכה הכספית בחמאס והאירוח הפיזי של ראשי ארגון הטרור הופכים אותה לשותפה לפשע. שנית, התמיכה האידאולוגית של קטר חמורה אף יותר, כיוון שגם אם תנועת החמאס תשקע ותתמוטט מבחינה מוסדית, קטר ממשיכה לשמש מצע לעידוד הרעיונות של האחים המוסלמים על שלוחותיהם.

על ישראל לבחור בזהירות את האופנים והאישים להטלת אשמה זו במהלך המלחמה, על מנת לשמור את ערוצי הדיאלוג הקיימים, לפחות בסוגיית שחרור החטופים. אין זה אומר שיש "להתחנף" אליה, אך נדרשת דיפלומטיה מתוחכמת ורגישה לאופן שבו ההנהגה הישראלית צריכה להציג לעולם ולקטר את מי שהיא מגדירה כאחראים להפצת הטרור, בין אם במישרין או בעקיפין. שר האוצר המכהן סמוטריץ' וראש הממשלה לשעבר בנט הבהירו עמדה נחרצת זו, אך אנו ממליצים כי גם הדרג הבכיר להידרש לסוגיה זו, ולמצוא את הדרכים להצביע על אשמתה וחלקה של קטר בתמיכתה בחמאס ככל המוקדם.

ד. המדיניות הרצויה של ישראל כלפי קטר בטווח הארוך

לאור הבנת האפשרויות והמגבלות בקשר הישראלי-קטרי, ולאור הדיון על גבולות המוסר וחלקה של קטר בהפצת הטרור באזורנו, אנו מציגים שלושה מתווים פוטנציאליים לניהול הקשרים לטווח ארוך. מתווים אלו כוללים גם התייחסות להשלכות של המדיניות המוצעת ולדרכים להשיגה. המתווה הראשון מציע מדיניות של "קבלה על תנאי", לפיו ישראל תמשיך לנהל יחסים דיפלומטיים עם קטר תוך הבנת חשיבותה ונכסיותה הבינלאומית ורק בתנאי שתפסיק את תמיכתה בטרור. המתווה השני מציע מדיניות "גיוון" במטרה להתנער מהבלעדיות הכובלת שאפיינה את קשרי ישראל-קטר. המתווה השלישי מציע מדיניות "ניתוק" מוחלטת במטרה להרחיק כל אפשרות של קטר להשפיע באזור. מתווי המדיניות

המוצעים מושתתים בראש ובראשונה על הבנת האינטרסים הישראליים, ורק לאחר מכן על ההשפעה הקטרתית, האינטרסים הקטרים והיכולת הישראלית לעצב אותם, לפחות בזירה הישראלית-פלסטינית.

מתווה א': מדיניות הקבלה על תנאי

תיאור המתווה: המתווה ראשון הוא לנקוט במדיניות 'הקו האדום'. מדיניות זו מתנה את המשך שיתוף פעולה עם קטר בהתאם לתנאים שישראל תקבע. תנאי הסף הם:

א. הפסקת התמיכה בחמאס באמצעות אירוח, מימון וקידום תקשורת.⁷⁵ יש להתייחס לכך שהפסקת התמיכה בחמאס יכולה להשתנות ביום שאחרי המלחמה לתמיכה בגופי טרור אחרים, ולכן רצוי להרחיב את ההגדרה. כמו כן, שהיית מנהיגי חמאס בדוחה בירת קטר אפשרה ערוץ תקשורת בין ארה"ב וישראל לבין חמאס, אבל בדיעבד גם יצרה אמצעי תקשורת בין חמאס לאיראן דרך קטר, וגרמה להתחזקות הקשר ביניהם במקום למתן את ההשפעה האיראנית. לכן, חשוב להגדיר סעיף זה כתנאי סף.

ב. הסכמה לפיקוח על כספי הסיוע לפלסטינים. מנגנון פיקוח שכזה יכול להבטיח שכספים וסחורות לא מגיעים למימון פעילות טרור מכל סוג שהוא ועל ידי כל ארגון שהוא.

ג. הפסקת ההסתה נגד ישראל בערוצי התקשורת שלה ובארגוני BDS על סוגיהם השונים הקשורים אליה. לפי ד"ר הראל חורב, קטר מממנת רשת רחבה של ארגונים משוייכים לזרם האחים המוסלמים ברחבי העולם, כגון תנועת ה-BDS, שמובילה את המחאה הפלסטינית בקמפוסים של אוניברסיטאות אמריקאיות.⁷⁶ בין השנים 2012-2020, קטר לבדה תרמה למוסדות חינוך אמריקאים כ-1.3 מיליארד דולר. מימון קטר למוסדות חינוך ומחקר ברחבי העולם משפיע על סוג המחקר המתמקד בענייני המפרץ וגורם לחשדנות בגורמים הפועלים סביב המוסדות, כולל ארגוני מחאה כגון ה-BDS.⁷⁷

מדיניות זו נובעת מהבנת חשיבותה של קטר ומכך שישראל לא תוכל להתנתק ממנה לאורך זמן, ולכן ישראל תעדיף לשתף פעולה עם קטר באופן שלא יזיק לה כבעבר. אולם, נשאלת השאלה עד כמה ישראל מסוגלת להבטיח שקטר תעמוד בתנאים אלה, ומה יקרה אם קטר תתחיל לכרסם בהבנות אפשריות שכאלה בהדרגה. ניסיון העבר מראה שקטר אינה נכנעת בקלות ללחצים מדיניים. מדינות ערב, בראשותן ערב הסעודית, איחוד האמירויות, מצרים, ובחרין, הטילו ב-2017 חרם על קטר וניסו להטמיע אילוצים ודרישות, אבל ללא תועלת, וב-2021 הסירו את החרם.⁷⁸

⁷⁵ ד"ר יוסי מן, מומחה לפוליטיקה של אנרגיה, אוניברסיטת בר אילן, רואין ע"י אריאל אדמוני, 30 באוקטובר 2023.

⁷⁶ ד"ר הראל חורב, מרכז משה דיין ללימודי המזרח התיכון, אוניברסיטת תל אביב, רואין ע"י מריאן בשאראת, 2 בנובמבר 2023.

⁷⁷ "How Qatar is paying US institutions \$1.3 billion to gain 'dubious influence'". *Al-Arabiya (English)*, 20 May 2020.

⁷⁸ Patrick Wintour, "Arab States Agree to End Three-Year Boycott of Qatar". *The Guardian*, 5 January 2021.

דרכי פעולה: על מנת ליישם את המדיניות, ישראל צריכה להקשיח עמדות ולשנות את אסטרטגיית ה"נקישה על כל דלת". ניתן להשתמש בגישה של מתן תמריצים או בגישה של מנופי לחץ, כפי שיפורט בפרק הבא, על מנת להציב את הדרישות מול קטר. בעיננו, התנאי הראשון על הגדרתו הרחבה (הפסקת התמיכה בטרור) הוא זה שצריך לעמוד בראש סדר העדיפויות של ישראל. שני התנאים הנוספים הם שאפתניים יותר, אך חשוב להציב אותם על מנת להציב גבולות מוסר ברורים. ייתכן והחיבור של קטר לחמאס כבר פגע בה באופן כזה שיהיה לה אינטרס ליישם מדיניות חדשה, גם בלא צורך להפעיל עליה לחץ ליישם זאת. על ישראל להציב לוח זמנים וכלים מדידים לבחינת ההיענות הקטרית. בהקשר זה, קטר אף רמזה מאז ה-7 באוקטובר שתערוך חשיבה מחדש על קשריה עם החמאס אחרי המלחמה.⁷⁹ ברוח זו ייתכן שיש להבין את הצהרת דובר משרד החוץ, מאג'ד אלנצארי, ברשת ס.אן.אן כי כל עוד תתנהל המלחמה, קטר נדרשת לפעילות משרדי חמאס בדוחה.⁸⁰ בסוכנות הידיעות הפלסטינית הובנה הצהרה כזו שכל עוד המלחמה תימשך משרדי חמאס בדוחה לא ייסגרו.⁸¹ בישראל ובארה"ב הצהרה זו העניקה רמז לכוונתה של קטר לנתק את קשריה עם החמאס לאחר המלחמה.

השלכות: המשמעות הברורה של יישום מדיניות הקבלה על תנאי היא הישארות קטר בזירה הקרובה לישראל והמשך מעורבותה, אך באופנים אחרים שהמתווה מגביל אותה אליהם. אחד האתגרים של מתווה זה הוא אפשרות שקטר תבחר ביישום חלקי. מטרה כמו הפסקת ההסתה יכולה להיות מעורפלת וקשה למדידה, ולכן ישראל תיאלץ להתפשר ברכיבים מסוימים. במקרה שקטר לא תעמוד בכך או שלא תסכים לשתף פעולה, ישראל תוכל לבחור במדיניות הניתוק כפי שמתואר במתווה ג'.

מתווה ב': מדיניות הגיוון

תיאור המתווה: המתווה השני הוא עיצוב מחדש של הקשר הישראלי-קטרי באופן כזה שלקטר לא תהיה השפעה בלעדית על רכיבים בניהול הטריטוריות הפלסטיניות. אחד המאפיינים הבולטים במדיניות החוץ של קטר הוא התנהלותה כ"זאב בודד". קטר היא המדינה הערבית שנשענת במידה הפחותה ביותר על שותפויות עם מדינות אחרות במסגרת פעילותה בזירה הישראלית-פלסטינית. לעיתים, עליה לייצר שיתופי פעולה אד-הוק למען מטרה מסוימת, אך קטר איננה מזוהה עם חלק מברית או קואליציה ברורה של מדינות. היא מעדיפה לייצר תנאים להובלה ונמנעת מחיבורים כובלים ככל הניתן. בניגוד אליה, מדינות רבות אחרות בעולם הערבי פועלות במרחב מדיני מורכב ומחובר יותר. כמה דוגמאות לכך הן הסכמי אברהם שכללו שיתוף פעולה של איחוד האמירויות עם בחרין וערב הסעודית, התיווך המצרי מול ישראל ורצועת עזה שכלל חבילות סיוע ממדינות המפרץ המתונות, ויזמת השלום הערבית מ-2002 המושתתת על היכולת של ערב הסעודית לגייס את התמיכה של הליגה הערבית, למרות הפוטנציאל הקיים עבורה לקידום יוזמות באופן עצמאי כמדינה מובילה. עבור ישראל, קל יותר לנהל מערכת פוליטית מול מדינות הפועלות במרחב של שיתופי פעולה משתי סיבות עיקריות: מערכת כזו נוטה להיות מתונה יותר והיא מאפשרת מספר ערוצי תקשורת ויכולת לתמרן בין השחקנים השונים.

⁷⁹ John Hudson, "[U.S., Qatar to revisit Doha's ties to Hamas after Gaza hostage crisis](#)". *The Washington Post*, 26 October 2023.

⁸⁰ Becky Anderson, "[Qatari mediation efforts for the release of hostages held by Hamas are still ongoing, says Qatari Ministry of Foreign Affairs spokesperson @majedalansari](#)". X, 28 October 2023

⁸¹ קטר: לא ניתן לסגור כעת את משרד חמאס בדוחה בשל חשיבותו לסיוע הסכסוך". סוכנות הידיעות הפלסטינית (ערבית), 29 באוקטובר 2023.

במתווה זה ישראל פועלת למנוע מקטר אחיזה בלעדית בניהול הקשר המדיני, הכלכלי והאזרחי עם הפלסטינים. על פי בכיר במוסד לשעבר, לישראל היתה שליטה גבוהה, ועדיין יכולה להיות לה, שליטה בגורמי החוץ שמעורבים בזירה הפלסטינית.⁸² כפי שישראל העניקה פתח צר לקטרים ולאחר מכן פתחה עבורם את הדלת הראשית באמצעות העברת מזוודות כסף מנתב"ג לרצועת עזה, היא יכולה גם לבחור לסגור את הדלתות והפתחים. לצד זאת, בדומה למתווה א', גם מתווה זה מניח שישראל לא תוכל להתעלם לאורך זמן מהנכסיות של קטר באזור ובעולם. השפעתה האידאולוגית והחומרית תמצא אוזניים קשובות וידיים מושטות בטריטוריות הפלסטיניות, אך ישראל בהחלט יכולה וצריכה לפעול על מנת לצמצם אותן. כמו כן, לפי פרופ' אלי פודה, קטר היא צינור קשר חשוב לכל האויבים של ישראל, בעיקר איראן, ולכן חשוב לשמר איתה את הקשר בטווח הארוך.⁸³

דרכי פעולה: השיטה היעילה ביותר לגוון את ההשפעה החיצונית בזירה הפלסטינית, ועל ידי כך גם בזירה הישראלית, היא באמצעות הכללת שחקנים נוספים במערכת. שחקנים אלו יכולים להיות מדינות אזוריות, מדינות המערב, גופים בינלאומיים כמו האיחוד האירופי, חברות עסקיות ויזמים פרטיים ממקומות שונים. יש לפעול באמצעות כל הכישורים הדיפלומטיים הקיימים בישראל ליצירת ערוצי דיאלוג רב-ממדיים על מנת לגוון את האפשרויות המדיניות בעתיד עבור ישראל. בנוסף, עם התבהרות התמונה השלטונית ברצועת עזה ובגדה המערבית ביום שאחרי המלחמה, רצוי שישראל תיקח חלק פעיל בשילוב מדינות מתונות מתוך הברית הנחשבת לידידותית לישראל: מצרים, ירדן, איחוד האמירויות, בחרין וערב הסעודית. אנו רוצים להדגיש במיוחד את התפקיד של איחוד האמירויות, כמדינה שכבר הוכיחה את יכולות המדיניות שלה בתימן ובמצרים, כמו גם את מחויבותה לנורמליזציה עם ישראל.⁸⁴

בכיר לשעבר במוסד שהיה בקשר עם המדינות שבחנו מציע "ליצור אינטרס משותף של קטר יחד עם מצרים בהבאת פתרון משילולי שונה לתוך עזה."⁸⁵ הוא מצביע על כך שהקשרים של קטר גם עם ערב הסעודית, והקשר האישי בין מוחמד בן סלמאן, יורש העצר הסעודי, לשיח' תמים התהדקו בצורה טובה מאוד מאז הפיוס ב-2021. הקשר המחודש בא לידי ביטוי בהשקעות ופרויקטים משותפים, ולכן ניתן לקחת בחשבון אפשרות שהסעודים יתנו רוח גבית לפתרון שהקטרים יגבשו.⁸⁶ דוגמה לכך ניתנה במהלך המלחמה לאחר הפגיעה במשרדי ועדת השיקום הקטרית ברצועת עזה. הפגיעה גנתה על ידי מועצת שיתוף הפעולה במפרץ (GCC) וכן בנפרד על ידי כל אחת מהמדינות החברות בה, בהן ערב הסעודית ואיחוד האמירויות.⁸⁷ גינוי זה העיד על מעין הסכמה של אבו דאבי וריאד לנוכחות הקטרית ברצועת עזה. גישה זו מתאימה למדיניות הגיוון עליה אנו מצביעים.

⁸² בכיר המוסד לשעבר, רואיין ע"י מורן זגה, 6 באוקטובר 2023.

⁸³ פרופ' אלי פודה, האוניברסיטה העברית. רואיין ע"י מורן זגה ואריאל אדמוני, 30 באוקטובר 2023.

⁸⁴ בכיר במשרד החוץ, רואיין ע"י מורן זגה, 29 באוקטובר 2023.

⁸⁵ בכיר מוסד לשעבר, רואיין ע"י מורן זגה, 30 בנובמבר 2023.

⁸⁶ בכיר מוסד לשעבר, רואיין ע"י מורן זגה, 30 בנובמבר 2023.

⁸⁷ "Arab, Islamic countries condemn Israeli bombing of Qatari headquarters in Gaza", *Anadolu Ajansi*, 14 November 2023.

"ביום שאחרי" בוודאי ידרשו כל הצדדים לשיקום הרצועה.⁸⁸ מומלץ כי ישראל תהיה מעורבת בבחירת היזמים, לפחות בשלבים הראשונים, ולשקול יוזמות של פרויקטים כלכליים רק במסגרת של שותפויות רחבות ולא כמדינות בודדות. פרויקטים משותפים ימנעו תלות כובלת במשאב או בגורם המדיני.

השלכות: משמעות הבחירה במתווה זה היא המשך השפעתה של קטר בזירה הישראלית-פלסטינית, אך באופן מצומצם, נשלט ומתון יותר. אחת התוצאות החיוביות האפשריות היא התגמשותה של קטר, והתאמת תמיכתה לאינטרסים של הכוחות המתונים יותר בהנהגה הפלסטינית. אנו צופים כי המוטיבציה הקטריית להמשך השפעה בזירה הפלסטינית תוביל לקידום מנהיגים פלסטינים אחרים, כאלטרנטיבה לחמאס. מדיניות הגיוון ושיתופי הפעולה שישראל תחייב את קטר לפעול בהן תייצר מערכת של איזונים ובלמים ותוביל להתמתנות וליציבות האזור. הסרת התלות בקטר יכולה להוביל באופן טבעי לריסון מדיניותה השאפתנית באזור. לצד זאת, אחת התוצאות השליליות האפשריות באימוץ מתווה זה היא צמצום מרחב הפעולה של שחקנים מתונים בזירה הפלסטינית במסגרת השפעתה המתמשכת של קטר, גם אם במסגרת של שותפות רחבה, אם כי השלכה זו אינה מחויבת המציאות, כי קטר תרצה להמשיך להשפיע ותעבוד עם הגורמים הקיימים. בתרחיש זה, חשוב להשאיר פתח להרחקתן של מדינות הפוגעות בתהליכי שיקום וייצוב, ומדיניות הגיוון נועדה לפתור סוגיה זו. ישנה גם האפשרות שהמתווה שיבטל את עקרון הבלעדיות של קטר גם יפחית את המוטיבציה שלה לפעול בזירה הפלסטינית ולהשקיע בה, אך לפי דברי חלק מהמרוויינים, ההזדהות האידאולוגית והערכית של קטר עם הפלסטינית גדולה דיה מכדי לזנוח אותה בהינתן מבנה פוליטי שונה.

מתווה ג': מדיניות הניתוק

תיאור המתווה: מתווה המדיניות השלישי מתייחס לניתוק היחסים המתקיימים דה-פקטו בין ישראל לקטר. בדרך זו תומכים מומחים שונים בשדה המחקר וגורמים בשדה קובעי המדיניות.⁸⁹ מהפך הערכי מובנת החלטה זו, כיוון שקטר הייתה גורם לא מהימן שפעל לתמיכה בגורמים עוינים לישראל תוך נקיטת עמדה של מתווכת הוגנת גם אל מול ישראל. באותה הרוח, החשבת קטר בתור מדינה עוינת יש בה גם מן ההיגיון כיוון שמדובר בגורם שהיה לעתים חתרני מבחינת האינטרס הישראלי ומתווך לא-אובייקטיבי. מדיניות זו נובעת גם מתוך מניע פרגמטי וגם מתוך מניע ערכי-מוסרי שמשרטט קו גבול ברור בין מדינות תומכות יציבות ומערערות יציבות, ובין מדינות תומכות שלום ותומכות טרור.

מדיניות הניתוק כוללת כמה רבדים, הכוללים בין היתר, ניתוק מוחלט של הקשרים החשאיים והמגעים הבלתי-רשמיים המתקיימים האופן ישיר בין ישראל לקטר; סגירה המעברים הישראליים לנתיבי העברת הסחורות, הכספים והשליחים מקטר לטריטוריות הפלסטיניות (תוך הבנה שקטר תוכל למצוא נתיבים חלופיים); וניתוק הקשרים של ישראל עם קטר במעגלים רחבים, מולטילטרליים ובינלאומיים, כולל ניתוק שותפויות בפורומים משותפים והפסקת קידום אינטרסים זהים בווינגטון.

⁸⁸ ד"ר נמרוד גורן, נשיא מיתוים ועמית בכיר ב- Middle East Institute בווינגטון, רואיין ע"י מורן זגה, 29 באוקטובר 2023.

⁸⁹ בכיר מל"ל לשעבר, רואיין ע"י מורן זגה, 30 בנובמבר 2023; ד"ר מיכאל מילשטיין, מרכז דין, אוניברסיטת תל אביב, רואיין ע"י אריאל אדמוני, 5 בנובמבר 2023; ד"ר הראל חורב, מרכז דין, אוניברסיטת תל אביב, רואיין ע"י מריאן בשאראת, 2 בנובמבר 2023.

דרכי פעולה: מידת האפקטיביות של מדיניות הניתוק תהיה תלויה במידת היכולת של ישראל לגייס מדינות נוספות למהלך. מדינות אירופה ובייחוד ארה"ב מנהלות יחסים ענפים עם קטר וחשובים מאוד לקובעי המדיניות בדוחה, הן מבחינה כלכלית והן מבחינה הגאו-פוליטית. לכן, ניתוק של ישראל בלבד לא צפוי להשפיע על קטר באופן משמעותי, למעט הגבלה מסוימת של דרכי התמיכה הכלכלית שלה. לעומת זאת, אם ישראל תצליח להוביל קמפיין לניתוק הקשרים עם קטר שכולל מדינות נוספות, ובראשן ארה"ב, זו תהיה מכה משמעותית לקטר.

ניתוק הקשר של ישראל עם קטר יכול להתבטא בדרכים נוספות. ניתוק קשרי מסחר ופעילות חברות ישראליות וחברות בינלאומיות יכול לפגוע בדוחה, שמקפידה לשמור על קשריה המסחריים עם גורמים שונים ברחבי העולם. דרך ישירה יותר היא שימוש בכלים משפטיים של בתי דין תוך ביסוס "האחריות השילוחית" של בכירים קטריים למימון גורמי טרור, לא רק בזווית הישראלית.

כמו כן, ניתוק היחסים לא יכול להתרחש ללא בניית אלטרנטיבה יציבה ומתונה יותר לגורמי סיוע חיצוניים, במיוחד לאור הדרישה שתלך ותגבר לשיקום הרצועה. על הרקע הזה עלתה האלטרנטיבה של העצמת מדינות אחרות, דוגמת ערב הסעודית ואיחוד האמירויות, כערוץ תקשורת מול הגורם האזרחי שייקח אחריות בסופה של המערכה על רצועת עזה.

השלכות: קיימות מספר השלכות לסילוקה של קטר מהזירה העזתית בפרט, ומהזירה הפלסטינית בכלל. ההשלכה המיידית של ניתוק הקשרים של קטר מישראל היא פגיעה במענה לוואקום המשילותי, הניהולי והכלכלי ברצועת עזה. ניתוקה יכול לפגוע או להקשות על הצמחת האלטרנטיבה ברמה המיידית, עקב המחסור הצפוי במקורות, במשאבים, בידע ובניסיון של גורם חיצוני בניהול רכיבים משמעותיים בתוך עזה. על כן צריך לבוא פתרון כולל באמצעות הסדר מדיני אלטרנטיבי ביום שאחרי, ובו תהיה ערבות של מדינות אחרות למענה לצרכים שעד כה קטר קידמה, בהם אספקת דלק, סלילת כבישים, בניית שכונות, הקמת מוסדות ציבור חיוניים ומענה לצרכים הומניטריים שאונר"א לא מספקת. הוואקום הזה אמנם יעמיק את הכאוס הראשוני, אך הוא גם יכול להעניק הזדמנות פז ליצירת תשתית סיוע חדשה, כזו הנבנית על שחקנים בעלי זהות אינטרסים גבוהה יותר עם ישראל. זאת, בהנחה שמדינות אחרות יהיו מעוניינות בהשקעה עמוקה ברצועה, כפי שקטר הייתה נכונה לה עד 2023.

במבט פוליטי מפוכח, נדמה כי אפשרות זו כרוכה במחיר גבוה ובלתי נסבל לישראל, ולפיכך נשללה על ידי חוקרים אחרים.⁹⁰ הקושי להוציא זאת לפועל נובע משתי סיבות עיקריות: האחת, קטר יכולה להמשיך לפעול באופן ישיר מול ההנהגה והאוכלוסייה הפלסטינית במידה מסוימת ללא יכולת מצד ישראל למנוע זאת. קטר תוכל לנסות ולהסתגל שוב לזירה הפלסטינית. נראה כי קטר לא תשב בחיבוק ידיים במקרה שימנעו ממנה לפעול, בייחוד בזירה הפלסטינית אותה היא מחשיבה כקרובה לליבה גם בפן האידיאולוגי.⁹¹ פעילות קטרית כזו תתבסס על הארגונים הקיימים באזור, לאחר שדוחה תאבד את מנגנון חמאס מולו עמדה בתקשורת רציפה.⁹² פעילות שכזו, נוכח ההתנגדות הישראלית, לא תהיה מתואמת עם האינטרסים הישראליים, ואף עשויה לכלול מדיניות עוינת כלפי ישראל ותמיכה בגורמים קיצוניים בשטח. הסיבה השנייה היא שקטר תמשיך להיות מדינה חשובה ברמה הגלובלית. מיזמי

⁹⁰ פרופ' אלי פודה, האוניברסיטה העברית. רואיין ע"י מורן זגה ואריאל אדמוני, 30 באוקטובר 2023.

⁹¹ חוקר מדיניות השוהה בקטר ובאיראן, רואיין ע"י אריאל אדמוני, 1 בנובמבר 2023.

⁹² בכיר מוסד לשעבר, רואיין ע"י מורן זגה, 30 בנובמבר 2023.

האנרגיה הרבים שלה עם מדינות רבות בעולם, וכן השקעותיה הכלכליות במיזמים מגוונים ביבשות שונות, והמאחז הביטחוני שהיא מספקת לארה"ב מביאות לכך שדוחה הינה חיונית בעיני המערב. זאת בייחוד על רקע ההתפתחויות בזירה הבינלאומית כאשר קטר הפכה למקור החלופי לגז הרוסי.⁹³ כלומר, גם קריאה לניתוק קשרים עם קטר חייבת לבוא יחד עם פיקוח מתמיד על אופני ההשפעה הרבים שעדיין תקיים באזור עם כלל הגורמים שפועלים במרחב.

השלכה נוספת היא שהוואקום שיווצר לאחר סילוקה הפוטנציאלי של קטר יכול למשוך השפעה איראנית גוברת וגופים אסלאמסטיים נוספים איתם למדינות ערב בכלל אין קשרים.⁹⁴

ה. אסטרטגיות התמודדות: הדרכים להשיג שינוי מדיניות

עיצוב מחדש של המדיניות הישראלית כלפי קטר מעלה גם את הצורך בחשיבה מחדש על אסטרטגיות התמודדות רוחביות מתאימות יותר, כחלק מתהליך הפקת הלקחים. בחרנו להתמקד בשתי סוגיות: אופן ההתקשרות בין המדינות וסל התמריצים ומנפי הלחץ של ישראל מול קטר.

הגוף המוביל את תכנון המדיניות מול קטר

נוכח האירועים האחרונים, יש לבחון מחדש את הגורמים המנהלים ומובילים את הקשרים בין ישראל ובין קטר, ואת הגורמים האמונים על עיצוב המדיניות הכללית. במסגרת זאת יש להעביר את הובלת ותכנון הקשר עם קטר לידי מתכלל מדיני-ביטחוני – בעדיפות המל"ל. לרוב, מדינות שאינן בעלות קשרים רשמיים עם ישראל מעדיפות ואף מבקשות לעבוד מול המוסד.⁹⁵ לצד היתרונות של המוסד בבניית קשרים רגישים ושמירה על מעטה חשאיות, מדובר בארגון ביון שאין לו יכולות לספק תמונה מדינית רחבה וזה גם לא מתפקידו. באופן טבעי, התנהלות המוסד במדינות מסוג זה מתאפיינת בפתרון בעיות נקודתיות ובהעלאת צרכים מיידיים. הדוגמא הבולטת ביותר לכך בהקשר זה היא הביקור החשאי⁹⁶ בקטר של ראש המוסד דאז יוסי כהן ואלוף פיקוד דרום דאז הרצי הלוי שהיום מכהן כרמטכ"ל.⁹⁷ ביקור זה התרחש בעקבות איום קטרי להפסקת העברת התשלומים לרצועת עזה, ולפי הדיווח, כהן והלוי ביקשו מהקטרים להמשיך ולהזרים את הכספים הללו. כיום ישנה ביקורת רחבה על כך שאותן החלטות טיפחו קונספציה שהתבררה כשגויה. אותו ערוץ מימון שמר על שקט מדומה, זמני, ובינתיים חיזק את החמאס ושימש להתעצמותו הצבאית.⁹⁸ בהמשך לביקורת זו, גם אנו טוענים שהמוסד אינו יכול לתכלל מגמות רחבות ולקדם מדיניות ארוכת טווח. הגורם שאמון לכך הוא המל"ל, תוך שילוב מומחים חיצוניים לצורך השלמת הידע ולאיתגור תפיסות מסורתיות. כחלק מהפקת הלקחים, אנו ממליצים לשמר את תפקידו של המוסד כגורם המבצע שמקצה את אנשי הקצה ומנהל את הקשר

⁹³ ד"ר יוסי מן, מומחה לפוליטיקה של אנרגיה, אוניברסיטת בר אילן, רואיין ע"י אריאל אדמוני, 30 באוקטובר 2023.

⁹⁴ "The Advent of Terrorism in Qatar", *Forbes*, 25 March 2005.

⁹⁵ בכיר המוסד לשעבר, רואיין ע"י מורן זגה, שישי באוקטובר 2023.

⁹⁶ שהודלף ע"י שר הביטחון לשעבר ליברמן.

⁹⁷ [ראש המוסד ואלוף פיקוד דרום ביקרו בקטאר וביקשו שתמשיך להעביר כסף לעזה](#). "הארץ", עשרים ושניים בפברואר 2020.

⁹⁸ דורון פסקין, "16 שנה של כסף קטארי הצמיחו מפלצת", *ynet*. וכלכליסט, עשרים וחמשה באוקטובר, 2023.

החשאי עם הכלים והניסיון שלו בתחום, אך הפעילות מול המדינות הללו צריכה לנבוע לאחר חשיבה מדינית מתכללת, גם אם נדמה שמדובר בפתרון בעיות אד-הוק. חשיבה זו גם מצריכה את הרחבת מעגל האנשים והגופים הרלוונטיים לעיצוב חשיבה מסוג זה.

ברור כי על מנת להשיג את האינטרסים הישראליים בעיצוב מחדש של היחסים עם קטר, היא תיאלץ לנקוט להשתמש בתמריצים במנופי לחץ, או/ו בשילוב שלהם.

תמריצים חיוביים

המשך ההשפעה: התמריץ המשמעותי עבור קטר הוא המשך השפעתה באמצעות מציאת אלטרנטיבה לשותפות ולהישענותה על החמאס (וההיפך). אלטרנטיבה זו, אם תיושם, תצריך שורה של התאמות ותנאים כפי שפירטנו במתווה המדיניות הראשון והשני. תמריץ זה עשוי גם להשפיע על מידת המוטיבציה של קטר לסייע בשחרור החטופים ובהחלשת החמאס.

תגמול יצירתי: תמריץ נוסף להשגת האינטרסים הישראליים מקטר, הן בטווח המיידי והן בטווח הארוך, הוא הצעה לתגמול במקום אחר. ככל שישראל תשכיל לבנות מערך הסדר אזורי, או אפילו בינלאומי בשילוב מדינות המערב, התגמול עבור המאמץ של קטר ביחס לפלסטינים יכול לבוא לידי ביטוי בכלל במדינה אחרת, אל מול אינטרסים שיש לה מול שחקנים אחרים, במגוון של עסקאות סיבוביות מורכבות. הצעה זו מתייחסת לצרכים מיידיים כמו שחרור החטופים והחלשת החמאס, אך גם לרצון של ישראל להרחיק ולהפחית את מידת המעורבות הקטרית באזורנו בטווח הארוך.

לגיטימציה בינלאומית: מתחילת המערכה השתמשה קטר בתפקיד המתווכת לעסקת שבויים כאמצעי להלבין את עצמה בעיני המערב. המהלך שהביא לשינוי הטון הבריטי ביחס לדוחה עלה בפגישתו של האמיר תמים עם ראש הממשלה הבריטי רישי סונאק (יפורט בהמשך), שהמסר המרכזי שיצא ממנה היה תמיכת הממשלה המאוחדת במהלכי דוחה להשגת עסקת שבויים. כך התבטאו גם ראשי מדינות רבים אחרים.

מנופי לחץ ונקודות תורפה

כדי להבטיח עמידת קטר בתנאים, ישראל יכולה לבחור בדרך של הפעלת לחץ על קטר, תוך ניצול נקודות החולשה שלה. להלן כמה מנופי לחץ שאת השימוש בהם ניתן לשקול.

איום צבאי-ביטחוני: אנו סבורים כי נקודת התורפה המשמעותית ביותר של קטר היא בנחיתות הצבאית והביטחונית שלה, כמדינה קטנה, ללא עומק אסטרטגי, ללא צבא גדול או מאומן דיו וללא ברית ביטחונית שתבטיח שיתוף פעולה צבאי במקרה של התקפה עליה. בהיבט זה, יש לישראל יתרון משמעותי. בעקבות הצהרת ראש הממשלה כי "כל החמאס בעזה ומחוצה לה בני מוות", הוסיף ראש האופוזיציה הישראלי כי "אסור להרפות עד שלא נהרוג את ששת מנהיגי החמאס" וציין בהם גם את

אלו החיים בדוחה. דוחה פועלת בלא מעט מפעולותיה מתוך תחושת חוסר ביטחון מובהקת הנובעת מקוטנה של המדינה ומחוסר העומק האסטרטגי. איום לפעילות בשטחה של הנסיכות תביא לערעור תחושת הביטחון ולהעמקת התפיסה על ידה הארוכה של ישראל ויכולתה לפעול גם בשטחה של קטר.

אולם, לישראל גם יש מגבלה ברורה והיא הנוכחות האמריקאית בקטר והיחסים בין המדינות שלא תאפשר לישראל לפעול ללא אישור ותיאום מול ארה"ב. בהקשר זה, ישראל יכולה לנסות ולהניע את ארה"ב ליזום מצדה פגיעה במעמדה הביטחוני של קטר ולבטל את השותפות הביטחונית של החברה שאינה בנאט"ו, ואף לאיים בהעברת הבסיס הצבאי ממתקן אל-עדייד בצעד שייחשב לחריף במיוחד. אין לדעת בשלב זה האם ועד כמה ארה"ב תשתכנע לפעול בכיוון זה.

פגיעה מדינית: לקטר יש גם פגיעות מדינית מעצם בחירתה לפעול כ"זאב בודד", ולא לחבור לבריתות אזוריות יציבות ועמידות. היא נשענת על מעצמות שונות, ולכן לחץ מצד מעצמות בודדות כמו ארה"ב וגרמניה לשחרור החטופים, ובשלב מאוחר יותר להפסקת התמיכה בטרור, יוכל להשפיע על קטר באופן אפקטיבי. ראוי לציין את מגמת ההסכנות של מנהיגים פוליטיים וארגונים במדינות המערב כלפי קטר מאז ה-7 באוקטובר. הלחץ של מדינות המערב הוא שהוביל גם בעשור הקודם את דוחה לנקוט בעבר אמצעים מחמירים יותר לאכיפת מימון גורמי טרור מצד האזרחים הקטריים, וכן סילוק גורמים בכירים במשפחת השלטון ממוקדי קבלת ההחלטות בשל תמיכתם בגורמים אסלאמיסטים. עדות קטרת נוספת ממנה עולה הקשר הגורדי בין קטר לארה"ב הופיעה במאמרו של השגריר האמריקאי לווינגטון, משעל בן חמד אל ת'אני. השגריר כתב כי פתיחת משרדי חמאס בקטר בשנת 2012 הייתה לבקשת ווינגטון, וכי הסיוע לפלסטינים נעשה תוך אישור ומעורבות מדינות המערב, ובראשן ארה"ב.⁹⁹ ניתן להסיק מזה כי לבקשת ווינגטון תיתכן גם השפעה הפוכה של סגירת אותם משרדים ובקשה נחרצת להתנערות מהחמאס.

כאשר שיפרה קטר את יחסיה עם ישראל (1996-2008), אחת ממטרותיה העיקריות היה שיפור יחסיה עם ארה"ב. בכירי ממשל בקטר סברו כי "הדרך לווינגטון עוברת בתל אביב".¹⁰⁰ היחסים עם ארה"ב הם נכס אסטרטגי עבור דוחה. לכן, כאשר הרגישה קטר בביקורת אמריקאית היא מיהרה להגיב. התבטאויות חברי קונגרס אמריקאיים ביחס לתפקידה של קטר בהתקפת החמאס, נענו בתגובה של משרד החוץ הקטרי ברשתות החברתיות על כך שקטר "הופתעה". הפוסט נמחק מספר שעות לאחר פרסומו, מהלך שבעצמו מעיד על הזהירות בהתנהלות הקטריים מול ווינגטון. לא רק בארה"ב הגיבה קטר לשינוי אצל קובעי המדיניות. כאשר ראש ממשלת בריטניה, רישי סונאק, קרא לסנקציות על קטר עקב אירוח ראשי חמאס,¹⁰¹ הגיע האמיר לביקור מספר ימים לאחר מכן, וההודעה שיצאה מהפגישה מצד המנהיג הבריטי שיבחה את קטר על מאמציה למען החטופים.¹⁰² מקום נוסף בו ביקר האמיר היה ברלין, וגם שם הביקור נעשה על רקע הביקורת במדינה נגד הנסיכות. ביקורו של הקנצלר הגרמני אולאף שולץ בישראל במהלך המלחמה נעשה לאחר שבשבוע הראשון ללחימה ביקורו של האמיר תמים בגרמניה התקבל בצורה צוננת, וההסבר שניתן במערכת הפוליטית הגרמנית הייתה שאל

⁹⁹ Meshal Al Thani, "Qatar Is the Mideast's Honest Broker". *Wall Street Journal*, 29 October 2023.

¹⁰⁰ Ariel Admoni, "Same Reasons, Different Outcomes: Qatar's Policy on Israel up to 1996". *Middle Eastern Studies*, 2021, p. 9.

¹⁰¹ Edward Malnick and Susie Coen, "Rishi Sunak Urged to Sanction Qatar, where Hamas Leaders Live in Five-Star Luxury". *The Telegraph*, 15 October 2023.

¹⁰² Nick Gutteridge, "Rishi Sunak Thanks Qatar for Efforts to free UK Hostages Taken by Hamas". *The Telegraph*, 20 October 2023.

לגרמניה להסתמך באספקת האנרגיה שלה על גורמים שאינם מכירים בזכותה של ישראל להתקיים. האמיר הקטרי הבין שאם ברצונו לקיים את הפגישות, התנאי הגרמני הוא לא להחצין זאת ולא לאפשר נוכחות תקשורתית במפגשים.¹⁰³

עולה, אם כן, כי עמדת המערב כלפיה, היא גם הנקודה הרכה של דוחה. דוגמה לכך הופיעה במהלך ההכנות לאירוח גביע העולם בכדורגל. שיטת ההעסקה של העובדים הקטריים (הקאפלה), במסגרתה העובדים הזרים במדינה היו תלויים לחלוטין במעסיקיהם, הייתה נחוצה לקטר לשם קיום פיקוח הדוק על נוכחות הזרים במדינה.¹⁰⁴ עם זאת, הלחץ הבינלאומי על קטר לביטול שיטה זו הביא אותה לקיום רפורמות משמעותיות בתחום זה. דוגמה נוספת היא שאלת העברת תרומות מקטר לגורמים אסלאמסטים ברחבי העולם. לאחר התגברות הלחץ הבינלאומי חיזקה קטר את ההגבלות החוקיות למניעת תמיכה שכזו. האליטה הקטרית הביעה חשש אמיתי מהתגובה האמריקאית כלפיהם לאחר מתקפת ה-7 באוקטובר.¹⁰⁵

מתקפה תדמיתית, משפטית וכלכלית: חלק מהותי של אסטרטגיית המיתוג הקטרית בנוי על השפעתה הציבורית הרחבה במערב – לכן אנו מניחים כי קיימת פגיעות מסוימת של קטר לכלי חרם בינלאומי. קולות שונים מאז ה-7 באוקטובר מציעים לנקוט בחרם כלכלי ובפגיעה תדמיתית בקטר, לאור תמיכתה בחמאס בפרט, ובעידוד הטרור בכלל.¹⁰⁶ אפשרות אחת היא בפתחת קמפיין בינלאומי שמשחיר ופוגע בשמה ובמיתוג הבינלאומי שלה כמדינה הנותנת חסות לטרור, מנהלת קשרים הדוקים עם איראן ומעודדת טרור בעולם, בין אם זה בצ'צ'ניה, בלוב או במפלגת האחים המוסלמים במצרים ובכלל.¹⁰⁷ קטר נימקה את תמיכתה בגורמים אסלאמסטים בטיעונים שכוונו לאוזניים מערביות. בריאיון לאל-ג'זירה בספטמבר 2011 התעקש האמיר חמד כי "הקיצוניות תהפוך לחברה אזרחית".¹⁰⁸ הצהרה זו הבהירה כי בעיני דוחה הגורמים האסלאמסטים לא ייצגו אידיאולוגיה דתית בעייתית, אלא ביטאו את רצונות החברה האסלאמית במזרח התיכון. במסר דומה הרואה בעמדות האסלאמיסטים קולות המייצגים עמדות אותנטיות בארצות השונות, הצהיר ראש הממשלה חמד בן ג'אסם, שהאסלאמיסטים הם שיהיו הכוח הבא במזרח התיכון.¹⁰⁹ זו הייתה גם גישתו של שיח' תמים. בריאיון ראשון בתור אמיר, הוא התייחס לטענה שקטר מממנת טרור, ואמר כי לא כל התנועות האסלאמיות באזור הינן תנועות טרור.¹¹⁰ ייתכן שקמפיין חמאס=דאע"ש כבר מעורר בהלה מסוימת בקטר, ומהווה תשתית להרחבת הפגיעה התדמיתית שתלחץ אותה לשנות את האג'נדה שלה, כלפי פנים וכלפי חוץ.

אפשרות אחרת היא הצבת איום כלכלי ממשי, שמהווה גם הוא פגיעה תדמיתית, באמצעות ביטול חוזים עמה, התנערות ממימון קטרי במסדות מחקר והשכלה, סגירת ערוצי אל-ג'זירה במדינות המובילות וחרם על מוצרים ושירותים מבית היוצר הקטרי. שתי האפשרויות מחייבות שיתוף פעולה

¹⁰³ Hans von der Burchard, "[German Gas Deal with Qatar under Renewed Scrutiny](#)", Politico, 12 October 2023.

¹⁰⁴ James M. Dorsey, 2016, p. 252.

¹⁰⁵ חוקר מדיניות השוהה בקטר ובאיראן, רואיין ע"י אריאל אדמוני, 1 בנובמבר 2023.

¹⁰⁶ ד"ר הראל חורב, מרכז דיון, אוניברסיטת תל אביב, רואיין ע"י מריאן בשאראת, 2 בנובמבר 2023; בכיר מ"ל לשעבר, רואיין ע"י מורן זגה, 30 בנובמבר 2023.

¹⁰⁷ ד"ר יוסי מן, מומחה לפוליטיקה של אנרגיה, אוניברסיטת בר אילן, רואיין ע"י אריאל אדמוני, 30 באוקטובר 2023.

¹⁰⁸ Sam Dagher, Charles Levinson, and Margaret Coker, "[Tiny Kingdom's Huge Role in Libya Draws Concern](#)". *The Wall Street Journal*, 17 October 2011.

¹⁰⁹ "[Qatari Premier Says the West should Embrace 'Arab Spring' Islamists](#)", Al Arabiya (English), 11 December 2011.

¹¹⁰ Mick Krever, "[Qatar's Emir: We Don't Fund Terrorists](#)". *CNN*, 25 September 2014.

בינלאומי, ויתור על הנכסיות הקטרית (ולעיתים, בחירה בשחקנים קיצוניים יותר כתוצאה מכך) ופגיעה ממשית גם במדינות המחרימות שבאורח טבעי יצמצמו את הגיוון הכלכלי שלהן ללא השחקן הקטרי. נשיא ממר"י,¹¹¹ יגאל כרמון, קרא לחברות הסייבר הישראליות להפעיל את כוחן מול קטר.¹¹² ישראליים מתעשיית הסייבר אכן הביעו נכונות לתקוף מטרות חמאס במהלך המלחמה,¹¹³ ונכונות זו הובעה גם לגבי קטר.¹¹⁴ דוגמה ללחץ שכזה הופיע בימים הראשונים של המלחמה. ממקום מושבו בקטר השמיע פאדי קוסגרייב, המנכ"ל והמייסד של Web Summit, תערוכת הטכנולוגיה הגדולה באירופה, הצהרות אנטי-ישראליות. קמפיין בקרב ענקיות הטכנולוגיה הביא לפרישת חברות הביג-טק שתכננו להשתתף בתערוכה - דוגמת אמזון וגוגל - ולביטול הכנס שאמור היה להתקיים בקטר.¹¹⁵ החלטה זו פגעה בקטר, שחתרה בכל מחיר לארח כנסים רבים ככל האפשר, יהיה אשר יהיה תוכנם, לשם קידום חשיבותה של קטר.¹¹⁶ חלק מהשיח בקהילייה העסקית בתחום הטכנולוגיה עסק באפשרות שהתרחבות המלחמה גם למדינות כמו קטר תביא לסנקציות אמריקאיות על פעילות אותן חברות בקטר.¹¹⁷

מנוף לחץ נוסף שהתגלה כאפקטיבי נגד התמיכה הקטרית בטרור הינו האפיק המשפטי. אנשי עסקים קטריים הועמדו לדין בבתי משפט בבריטניה באשמת 'אחריות שילוחית' למעשי טרור שנעשו במימונם. בהקשר הזה יש להוסיף את המתרחש בהודו. במהלך המלחמה הודיע בית דין קטרי על גזר דין מוות לשמונה הודים באשמת ריגול למען ישראל.¹¹⁸ סוכנות המודיעין במשרד הכלכלה ההודי הודיעה על פתיחת חקירה בחשד להעלמת מס נגד מספר גופים, בהם חברת התעופה הקטרית, קטר אירוויז.¹¹⁹ פורום משפטי שיושב בישראל כבר פנה לבית הדין הפלילי הבינלאומי בהאג בבקשה לפתוח בחקירה דחופה נגד חמאס באישומים של פשעי מלחמה, רצח עם ופשעים נגד האנושות.¹²⁰ משפחות הנרצחים והחטופים מה-7 באוקטובר הודיעו שישקלו להגיש שורה של תביעות גם נגד גורמים שסייעו לחמאס, ובכך רמזו על קטר.

אמנם הדוגמאות ההיסטוריות שהובאו כאן מצביעות על רגישות קטרית מסוימת נוכח פגיעה תדמיתית, משפטית או כלכלית כאמצעי לחץ עליה. אולם, גם בדוגמאות שהובאו, קטר ניסתה לצמצם את הפגיעה בה, אך לבסוף לא שינתה את מדיניותה. יכולת העמידות שהוכיחה בעבר, באה לידי ביטוי גם סביב האשמות השחיתות שלה במונדיאל והפגיעה התדמיתית בה מצד מדינות המפרץ השכנות, שלא

¹¹¹ מכון לחקר תקשורת המזרח התיכון שעוקב אחר התקשורת הערבית והפרסית ומתרגם קטעים בנושאים פוליטיים, אידיאולוגיים, חברתיים, דתיים וכלכליים לשפות שונות.

¹¹² יגאל כרמון בראיון עם רינו צור, "[לחץ כלכלי מאסיבי על קטר יקדם את החזרת השבויים](#)". ממר"י - המכון לחקר תקשורת המזרח התיכון, 29 באוקטובר 2023.

¹¹³ "[Israeli Cyber Community Unites to Bolster Cybersecurity Defenses amidst Gaza War](#)". Calcalist, 13 October 2023.

¹¹⁴ "[Israel Gaza Conflict: The Cyber Perspective](#)", Cyfirma, 18 October 2023.

¹¹⁵ רותי לוי, "[החרם עבד: התפטר מנכ"ל Web Summit שהתבטא נגד ישראל](#)". דה מרקר, 29 באוקטובר 2023.

¹¹⁶ חבר נציגות המסחר הישראלית בדוחה בתחילת שנות האלפיים, רואין ע"י אריאל אדמוני, שלושה עשר באוגוסט 2023.

¹¹⁷ Makenzie Holland, "[Israel-Hamas war could Affect Tech Industry in Middle East](#)". Tech Target, 18 October 2023.

¹¹⁸ Krishn Kaushik and Andrew Mills, "[Indians Given Death Penalty in Qatar Accused of Spying for Israel, Sources Say](#)". Reuters, 27 October 2023.

¹¹⁹ Basudha Das, "[DGCI conducts searches at India offices of Qatar Airways, Etihad, Emirates, other foreign airlines: Report](#)". Business Today, 19 October 2023.

¹²⁰ אריאל כהנא, "[נלחמים בחמאס: תלונה ראשונה לבית הדין הבינלאומי בהאג וקמפיין להפסקת המימון האירופי](#)". ישראל היום, 26 באוקטובר 2023.

שינתה בסופו של דבר את הברית של קטר עם ארה"ב ואת יכולותיה של קטר להמשיך ולקדם את האינטרסים שלה בעולם.¹²¹

1. סיכום

מדינת ישראל נדרשת לשאלות רבות בנוגע למציאות ביום שאחרי המלחמה, ואיך ניתן יהיה לעצב ארכיטקטורה גאופוליטית שתאפשר יציבות, ביטחון ושגשוג לשני הצדדים. לעיתים שינויים גדולים מגיעים רק אחרי משברים וטלטלות. לכן, גם ביום שאחרי ה-7 באוקטובר, אנו מזהים הזדמנות לשינוי, הזדמנות שנקנתה בדם רב. ישנו קונצנזוס רחב על כך שצריך לנסח מחדש מדיניות כלפי רצועת עזה בפרט, והסוגייה הפלסטינית בכלל. חשיבה כזאת אינה יכולה להתעלם מהשחקנים האזוריים, וקטר ביניהם. הגישה של דוחה הייתה, וכך גם תהיה, להידבר עם כלל השחקנים. לא נכון ולא יעיל לבחון אותה במסגרת חשיבה דיכוטומית המציבה אותה מצד זה או אחר של המתרס. בנוסף, חשוב לזכור כי לישראל אין יכולת ממשית להפחית מחשיבותה האזורית והגלובלית של קטר, בוודאי לא לבדה. הנכסיות והעוגנים שצברה בעולם מותירים את מנופי הלחץ התדמיתיים והכלכליים כמעט חסרי משמעות. נקודת התורפה היחידה שניתן לתאר אותה כאפקטיבית, היא איום ביטחוני ישיר או עקיף, למשל באמצעות הסרת מטריות ההגנה האמריקאית. באפשרותה של ישראל להפעיל מנוף לחץ ביטחוני מסוים ומוגבל על קטר (למשל, בחיסולים ממוקדים של ראשי ארגוני טרור על אדמתה). אולם, הפעלת לחץ משמעותי יותר תהיה חייבת לכלול תיאום ושיתוף פעולה של ישראל עם ארה"ב, על כל המשתמע מכך לכל הצדדים. לצד הבנת מגבלות הכוח והדיפלומטיה של ישראל, בהחלט יש לה יכולת מסוימת לעצב את אופן המעורבות של קטר בזירה הישראלית-פלסטינית.

מסקנה מרכזית שעולה מן המסמך היא שקטר לא תמהר לזנוח את עוגני השפעה שלה באזור. **לתפיסתנו, ניתן לצאת מהמלכוד הזה באמצעות הצגת חלופת השפעה לקטר והסרת התלות בה, הן מצד ישראל והן מצד הפלסטינים.** ניתן לעורר את המוטיבציה של קטר לפעול להחלשת החמאס, כבר היום ותוך כדי המלחמה, באמצעות הצעת אלטרנטיבה שתותיר אותה מעורבת באזור, אך רק תחת מסגרת רחבה של שותפות אזורית.

המתווה המדובר ביותר כיום על ידי גורמים בינלאומיים ואזוריים הוא שיקום הרשות הפלסטינית ויישום המנהל שלה ברצועת עזה. אם זה אכן הכיוון המסתמן, ברור הדבר כי הרשות תזדקק לסיוע חיצוני. גם תרחישים אחרים ששוללים את הכנסת הרשות מודעים לכך שיהיה אשר יהיה המנגנון האזרחי בעזה, הוא יזדקק לסיוע חיצוני משמעותי. זו בדיוק נקודת הזמן הקריטית לוודא שהמדינות והגופים שנכנסים לוואקום הזה אכן ייעצבו מציאות יציבה, ביטחונית, מדינית וכלכלית. עלינו לוודא שהמוטיבציה של השחקנים החיצוניים המתונים יותר, תהיה גבוהה מהמוטיבציה של קטר ושחקנים אחרים שמעודדים טרור וקיצוניות.

בראייה מפוכחת, קטר תמשיך ככל הנראה להשפיע בזירה הפלסטינית, אך על ישראל לפעול להגביל זאת (כפי שהיה עד 2014 לערך), ולוודא כי בשום רכיב של ניהול הטריטוריות הפלסטיניות והגופים המדיניים הפלסטיניים, קטר לא מחזיקה בבלעדיות. אסור עוד להסתמך על קטר כפרטנרית בלעדית שיודעת לדבר עם החמאס ולפתור בעיות כלכליות או מדיניות. הבכיר לשעבר מהמוסד עמו שוחחנו

¹²¹ ד"ר יוסי מן, מומחה לפוליטיקה של אנרגיה, אוניברסיטת בר אילן, רואיין ע"י אריאל אדמוני, 30 באוקטובר 2023.

סיכום זאת בהצעתו "לא לתת להתלהמות [בישראל] כנגד מדינות המפרץ ככלל וקטר בפרט לטשטש את יכולותינו לזהות את מחוללי ההזדמנות בתוך מציאות שמרחב ההזדמנויות מצומצם מאוד עד כמעט ולא קיים".¹²² משום כך, ההמלצה העיקרית של מסמך זה לישראל היא אימוץ מדיניות גיוון בשילוב שחקנים אזוריים בזירה הישראלית-פלסטינית כאסטרטגיה המובילה לעיצוב יחסיה עם קטר.

¹²² בכיר מוסד לשעבר, רואיין ע"י מורן זגה, 30 בנובמבר 2023.